

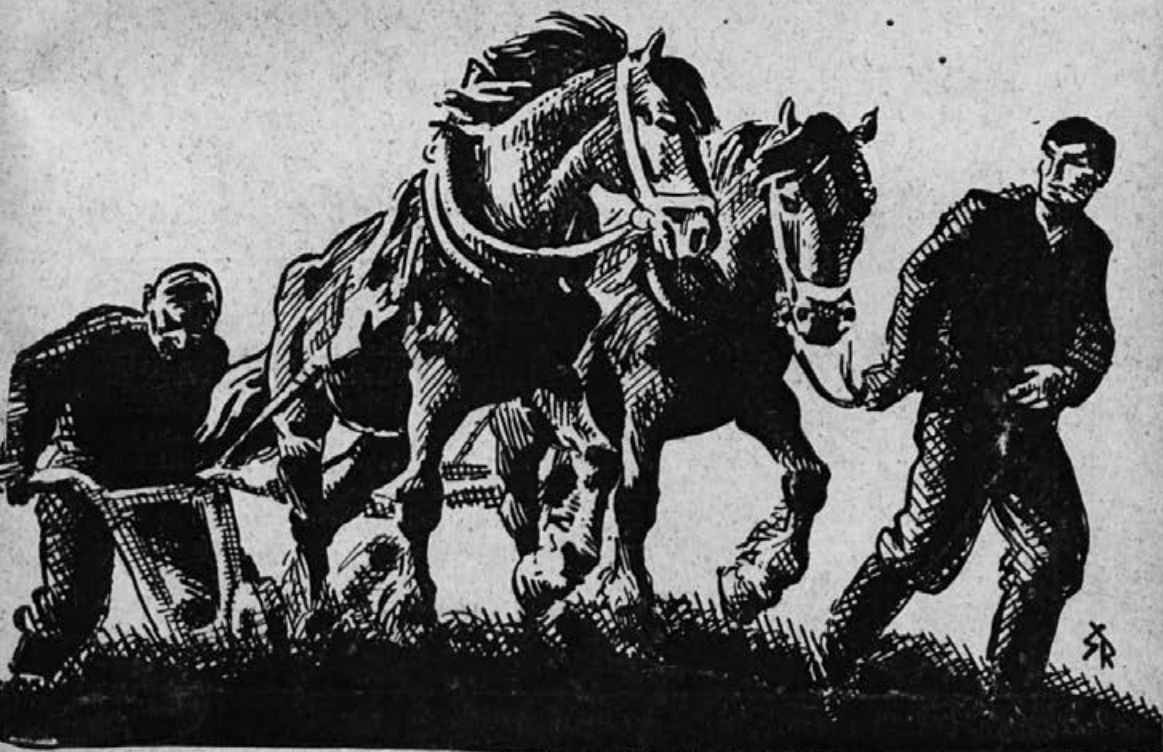
NOVEMBER

Leto XV. Št. 11.

Gruda

Mesečnik za kmetško prosveto

VSEBINA

J. Thaler: Preko naših polj (pesem). — Prvih 20 let. — Vinko Kristan: Solanci in ljudstvo. — Cincarji. — Dr. Srečko Goljar: In tvoj minimalni program. — Albin Podjavoršek: Pod vaško lipo. — Slovenci v številkah. — Ivan Nemeč: Skrb za starost. — Naš delovni načrt. — Živahen pričetek prosvetnega dela. — Miško Kranjec: Pravljičica o ljubezni. — Nova Češkoslovaška. — † Dr. Ante Trumbić. — Joško Balon: Zanimivosti iz Makedonije. — Ponosne na svoj rod — spoštujmo druge! — Rešitelj jetnic. — Kaj bomo delale pozimi? — Naš vrt. — Za kuhinjo. — Praktični nasveti. — Peter Rupar: Mreža bele groze. — Za prosti čas naj pride smeh v vas.

Mesečnik za kmetijsko prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Kolodvorska ulica 7 ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Kolodvorska ulica 7, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440

Izdaja Zveza kmetijskih fantov in deklet ● Za uredništvo odgovarja Ivan Albrecht, oba v Ljubljani ● Tiska Tiskarna Slatnar, d. z. o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uredništvo obvešča

● **Marija.** Pošiljko prejeli. Najlepa hvala! Polagoma bo objavljeno vse. Pošlji še kaj! Pozdravljena.

● **F. M. D.** Tvoje prispevke prejeli in pridejo na vrsto prihodnjč. Zahvaljujemo se Ti in pričakujemo nadaljnega sodelovanja! Pozdravljen!

● **Študent s kmetov.** Zahvaljujemo se za prispevke! Nekaj bo gotovo objavljeno. Zato prosimo za Vaš točen naslov!

● **Vsem ostalim sodelavcem.** S časoma pride vse na vrsto. Pošiljajte prispevke vedno do 5. — najkasneje pa do 7. vsakega meseca!

Ekonom

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. **Mlevske izdelke:** pšenični zдроб, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zдроб, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — **Poljske pridelke:** krompir, fižol, zelle, sadlje, seno in slamo. **Stalna zaloga** vseh umetnih gnojil (rud. superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žlindre, nitrofoskala, apnenega dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

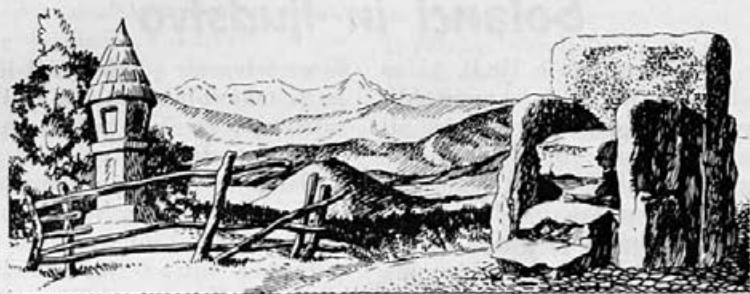
11.

NOVEMBER 1938.

XV.

J. Thaler:

Preko naših polj

Preko naših polj že veje
zimski čas, sneženi val,
prej vse polno, zdaj vse prazno
nič več ne dehti od tal
opojni vonj resed.

Čez pusto se je že pognal
s kričečim glasom črni vran
in jaz pred njim
kakor pred smrtjo ves sem vstrepetal.

Že slutim, da hudo bo spet pri nas
postalo kar čez noč
in nam vsem bode mraz
in v našo vas razlila se bo noč...

Prek naših polj že veje
zimski čas. In dan na dan
zagrinja vas in polje
v ledeni pajčolan...

Prvih 20 let

Mi, narod večnega ponižanja, preganjanja in zasramovanja, blatenja in brezmejnih žrtev, smo vstali pred dvajsetimi leti k novemu življenju. Čez vsa naša polja, v vsem našem življenju je zazvenela svobodna pesem in vzplamtelela do mejá, ki nam po 20. letih zopet preté... Z vstajenjem svobodne države je vstala tudi k novemu življenju kmetško-mladinska ideja, da bi ohranila narod pred prešernostjo in napakami preteklosti. Kakor je bila trnjeva pot k svo-

bodi, tako trnjeva je borba za ohranitev in preporod našega ljudstva. Pred dvajsetimi leti smo se zavedali, da svobodna slovenska beseda v javnem življenju pomeni tudi svobodo zemlje in vsega narodnega bistva. Zdrava misel se je tako rekoč rodila iz zemlje in vzgajala mladino v državljanski zavesti, ki nam je mačeha nikdar ni dala. V državi smo do osvoboditve vedno le videli sovražnika največjih narodnih pravic, zato so bile težke žrtve našega 14 letnega dela! Naša

roka je držala motiko in obdelovala zemljo; z močjo uma in prirodnim nagonom pa smo budili misel in ljubezen za državo — lastno domovino. Ob dvajsetletnici sicer ni namen razmišljati o storjenih žrtvah, ampak hočemo vse naše misli zbuditi in delo posvetiti državi, ki nam mora biti dobra mati. Z vsa iskrenostjo stopamo v novo dvajsetletnico in naša kmetjsko-mladinska ideja mora ustvariti to, kar nismo dobili od preteklosti.

V nas je polno moči, želja, polno hrepenenja! Hočemo videti naš rod srečen in v blagostanju hočemo popraviti napake preteklosti — vse zaradi bodočnosti svojega rodu — svoje države. Zavedamo se vseh naporov! V tej zavesti pa nam stoji ob strani naravna sila naše svete zemlje!

*

Mi hočemo krepko državo! ... Mi hočemo svobodno domovino! ...

Vinko Kristan:

Šolanci in ljudstvo

Šolance imenujemo tiste ljudi, ki so ob ugodnih zunanjih, to je ekonomskih (gospodarskih) pogojih in ob večji ali manjši nadarjenosti študirali in se na takšen način obogatili z znanjem, do katerega se ogromna večina zaradi slabega socialnega položaja in neugodnih ekonomskih pogojev ni mogla priboriti. Ti šolanci (šolani inteligenti) so danes možje, ki zavzemajo ugledne in odločujoče položaje javnega življenja in iz tega mesta spremljajo pojave in probleme sedanjega časa.

Med temi šolanci je mnogo ljudi, ki so izšli iz ljudstva, toda ko jim je družba dala ugleden položaj, so se nenadoma znašli na nasprotni strani in postali so rdeči od sramu, če se jim je kdo hote ali nehote drznil omeniti, odkod so se dvignili. Izdali so stan, iz katerega so izšli in se mu postavili nasproti, tako po svojem delu proti njegovim interesom kakor tudi po svojem mišljenju. Ti ljudje so bili v preteklosti ne le izdajalci svojega stanu, ampak tudi svojega naroda, kajti kdor enkrat izdaja, je pripravljen in zmožen tudi večkrat izdajati. Ko so tajili svoje poreklo, so tajili tudi svojo narodnost in pljuvali so na svoj jezik in na njegovo kulturo. Bili so to socialni in nacionalni odpadniki in vdani hlapeci narodovih tlačiteljev. Seveda so bile tudi častne izjeme med njimi. Ti so z narodom čutili in živeli, z njim delili svojo usodo ter z njim rasli in propadali. Narod jim je bil hvaležen za nji-

hove žrtve ter jih je cenil in spoštoval, kajti taki šolanci so mu bili velika moralna opora v času pritiska, preganjanja in zapostavljanja.

Dandanes so se razmere v tem pogledu prilično izboljšale, vendar hodi tudi še danes velik del šolancev med narod z nečistimi računi, z željo, da bi jih pri njem razčistili. Te vrste ljudje prihajajo med ljudstvo in se ponižujejo do njega le tedaj, kadar ga nujno rabijo, da bi jim služil kot lestva, po kateri bi splezali do svojih umazanih ciljev. Besede o pravicah in potrebah ljudstva imajo na svojih jezikih le v toliko, v kolikor si računajo s pomočjo ljudstva zagotoviti svoje sebične interese. S takimi šolanci ima naše ljudstvo težke in drage izkušnje. Samo en značilen primer naj navedem. V preteklosti smo imeli mnogo zdravih in po svojem namenu koristnih gibanj, oziroma pokretov. Pa kaj se je zgodilo? Ko so ti pokreti pokazali svojo življenjsko sposobnost in moč, so se pričeli v nje tihotapiti šolanci. Seveda so jih prvi hip povsod z veseljem sprejemali. Mislili so, da so jim prišli pomagat in svetovat, da bo njih pravična borba uspešnejša — pa so se prevarali! Ti šolanci niso prišli svetovat in nesebično pomagat, kakor so mnogi pričakovali, ampak prišli so, da bodo imeli prvo besedo in da zavzamejo prva mesta. Prevzeli so odločilne položaje in okrenili pokret povsem drugam kot pa je bil njegov prvotni namen. Ljudje so bili razočarani in so od

takih pokretov, ki so bili v svojem jedru zdravi, pa se je v njih pozneje zaredila gniloba, odpadli. Na tak način je pri nas končalo mnogo ljudskih pokretov, seveda pa je bilo ljudstvo teh propadov v veliki meri tudi samo krivo, ker ni dovolj pazilo na tiste ljudi, ki so pokret vodili; krivo zato, ker jih ni takoj pozvalo na zagovor, ko je opazilo, da hodijo svoja pota in jim ni znalo to preprečiti in jih odstraniti.

Gornje ugotovitve so sicer bridke, vendar nas ne smejo navdajati z malodušjem. Z gotovostjo lahko trdimo, da se odnosi šolancev do ljudstva očitno boljšajo. Temu so zlasti vzrok neznosne gospodarske razmere, v katerih je položaj ljudstva iz dneva v dan obupnejši in v katerih je posameznik onemogočen, kajti doba liberalizma, ki je dajala posamezniku prosto pot, da se je povzpел nad ostale, je minila in danes vedno bolj prevladuje spoznanje, da si je le s skupno borbo vseh delavnih ljudi možno priboriti zboljšanje svojega gospodarskega položaja. Ne samo za kmete in delavce, tudi za meščane in šolance je življenje vsak dan trše. Zlo, ki ne prizanaša nikomur — brezposelnost — se je zarila tudi med šolano mladino, in to še v mnogo strašnejši obliki kot med kmetško in delavsko. Večina šolancev do konca svojih študij prav za prav še ni poznala, kaj je boj za obstanek, boj za kruh. Posledice brezposelnosti med njimi so zato še mnogo hujše. Nič čudnega ni, če v takih okoliščinah segajo po različnih samomorilnih sredstvih, da končajo s tem klavrnim življenjem, iz katerega ne vidijo nobenega pravega izhoda in rešitve. Nekateri iščejo utehe in leka v alkoholu za svoja porazna spoznanja o svetu; v alkoholu utapljuje svoje zdrave sile in svoje življenje ter se na ta način za kratek čas pogrezajo v pozabo. Vedno večji del šolancev pa zmeraj jasnejše spoznava vzroke današnje bede in brezposelnosti, vedno jasnejše se jim kaže izhod iz te zmešnjave ter priznavajo obenem, da je možnost izboljšanja življenjskih pogojev izvedljiva le v skupnem delu in borbi z ljudstvom. Ti šolanci so spoznali, da se njeni

življenjski interesi popolnoma krijejo z življenjskimi interesi ljudstva, da je torej borba ljudstva postala tudi njihova borba. To spoznanje jih je nujno vzgajilo v smer, da priznavajo, da je stalno zboljšanje življenjskih pogojev možno le tam, kjer je ta borba v skladu s splošnimi interesi večine naroda.

Ljudstvo si želi v svoji sredi šolance, ki stojijo danes na razpotju in neodločno omahujejo, kam bi krenili. Ljudstvo kliče po njih in jih vabi. Toda ne zato, da bi se ti ljudje silili v ospredje in se hoteli okoristiti z ljudskim zaupanjem; vabi jih zato, da bodo stali sredi njegove borbe za svoje pravice, da mu bodo ti šolanci dajali moči, da mu bodo svetovali in ga vzgajali, da bo ljudstvo spoznalo in se držalo pravilne smeri. Ne voditelj, ampak sposobnih, nesebičnih in aktivnih ljudi rabi ljudstvo! Zato naj pridejo vsi, ki imajo čiste namene in ki so pripravljeni prenašati z ljudstvom dobro in tudi slabo!

Na lovu ...

CINCARJI

Marsikdo je že slišal kaj o Cincarjih, podrobnejših podatkov pa o teh ljudeh nismo imeli. V kratkih besedah bomo skušali o njih povedati nekaj zanimivosti.

Cincarji izhajajo iz čiste balkanske sredine in so v resnici tudi po svojem delovanju nosilci balkanske ideje (Balkan balkanskim narodom). Prišli so iz južnih delov Balkana, predvsem iz Grčije in Albanskih gora. Njihova narodnost ni bila nikdar izoblikovana, ampak so vedno prihajali kot gostje in privzeli skoraj vse navade in običaje domačega naroda. Po pisanju g. Dušana Popovića, so Cincarji po svojem poreklu Iliri ali Tračani, redko Slovani; po jeziku so redno romani, pravoslavne vere in istočasno nosilci grške kulture. Točne meje med njihovim poreklom in kulturo ni mogoče potegniti, ker so se pač povsod pretopili v domač narod. Ni znano, po kakšni poti so prišli v današnje kraje Jugoslavije (severo-vzhodno Srbijo). Sremac pravi, da so šli naprej Grki, za njimi pa Cincarji; govorico so prevzeli od Grkov, ki je prevladovala v trgovini še v drugi polovici preteklega stoletja.

Zanimiv je cincarski karakter. Radi igrajo vlogo gospodujočega, po jeziku in običaju pa takoj podležejo večinskemu narodu. Zelo so sebični, rafinirani, slovansko gostoljubje jim je neznano. Značilna je njihova aristokratska (plemenitaška) miselnost, kar jih je k večinskim narodom privlačilo, da so z njimi napravljali krvne vezi. Po veri so strogo pravoslavni, na zunaj zelo versko navdahnjeni, saj je vse njihovo življenje prepreženo z verskimi obredi. Nasprotno jim je bila graditev cerkvá neznana stvar in menda niso Cincarji zgradili nobene cerkve. Njihova značilnost je tudi ozkosrčnost, sebičnost in zavratnost. Cincarju je kmetijstvo zoprno, najljubša mu je trgovina, posebno trgovina s konji. Dobra njihova lastnost je smisel za splošno korist; radi podpirajo splošne narodne organizacije, kar so brez dvoma sprejeli od Grkov. Srbi jih v tem oziru nazivajo v pravem pomenu besede: »Narod dobrotvora«! — Kakšne jasne pravične ocene niso sposobni, ker je njih glavna lastnost pač trgovina, kateri podredijo vse druge človeške lastnosti.

Danes govorijo naši Cincarji večinoma srbsko ali tudi neko mešanico rumunskega narečja. Njih vpliv sebično-trgovinskega karakterja se pozna v naši meščanski miselnosti v posameznih trgovskih mestih juga,

kjer se je tudi mnogo Cincarjev popolnoma stopilo v večinski narod. Nekatera mesta imajo celo večino cincarskega prebivalstva. Če primerjamo židovski karakter s karakterjem Cincarjev, pravijo poznavalci, da je Cincar še vedno boljši od žida.

V našem javnem življenju pa imamo tudi zelo vplivne politike, ki so večkrat odločili usodo našega državnega življenja. Ozkosrčnost njihove duševnosti in volja do gospodarstva so zarezali marsikdaj globoke brazde v narodno gospodarsko telo, ki so večkrat rodile zelo slabe posledice. Dasi Cincarji nimajo strnjениh bivališč, razen manjših vasi v »požarevačkem«, »svilajnočkem« in negotinskem okraju, so se znali vrniti na najvišja mesta, kjer je bilo vodstvo, in kjer je cvetela dobičkanosna trgovina. Kakor so judje raztreseni po vsem svetu, tako so se Cincarji razdelili med Slovane, Grke, Albance, Bolgare in Rumune. Pri vseh naštetih narodih so pobirali vrhnje, vse kar je bilo dobrega, vse je šlo skozi njihove trgovske prste. Kmetstvo ljudstvo jih je pričelo sovražiti in obkladati z raznimi zaničevalnimi imeni: »Moja kosa, moj brus — vlah — vlah«! (V okolici Požarevca in soseščini jim pravijo: vlah.) To pomeni, da vlahu ni potrebno brusiti, ker njegova kosa pokosi tudi brez brušenja. Požarevečan te najrajši okara z vlaško psovko: »Nemoj da si vlah«, »mrcino vlaška« itd.

Prednje vrste naj služijo v poduk, ker se o Cincarjih večkrat sliši in tudi čita, zlasti v zvezi s političnim življenjem.

Opozorilo!

Leto se bliža koncu in je zadnji čas plačila naročnine. Vse naročnike-zamudnike pozivamo, da takoj nakažejo naročnino! Če pa ste položnico izgubili, kupite na pošti položnico-golico in vpišite poleg drugega tudi številko našega ček. računa 13.440. Če se do sedaj mi nismo hudovali na vas, ker niste plačali, se tudi vi ne morete na nas, če vas opominjamo. Red povsod in tudi pri nas!

»GRUDA«

Dr. Srečko Goljar:

In tvoj minimalni program?

Kaj hitro je bila osvojena misel o tem, da naj si vsako društvo določi naloge, ki jih bo prav gotovo izvršilo v tekoči zimski dobi. Vse govori o tako zvanem minimalnem programu. Povsod sklepajo društva o igrah, predavanjih, izletih — delih, ki jih za nobeno ceno ne bodo pustila neizvršenih.

In če hoče društvo nekaj storiti, mora imeti zmožne člane. Zmožnost pa sama od sebe skoraj nikoli ne pride. Za vse se je treba trdo boriti in mnogo, mnogo delati. Le ona društva bodo izpolnila svoje načrte, ki imajo zanesljivo članstvo.

Zanesljivi pa so le člani, ki imajo znanje in voljo za delo. In vsak, ki hoče koristiti društvu, mora najprej preizkusiti svoje sile. Prav do dna se mora preiskati in dodobra mora biti odločen odstraniti najprej pri sebi vse, kar je ovira za delo.

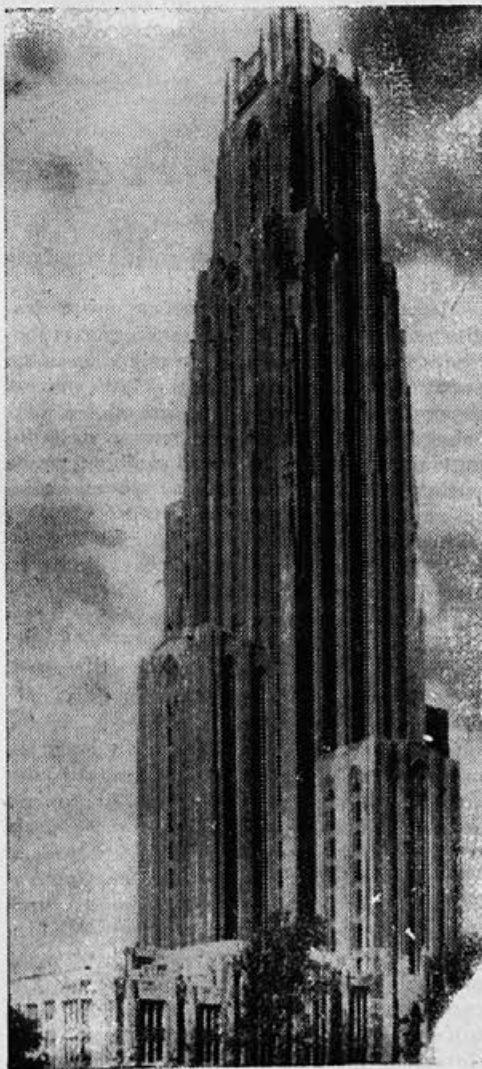
Našel bo, da je premalo vesten, da dovolj ne pretehta posledic svojih storitev in je površen; da ni vztrajen, da se celo morebiti rad kaže v javnosti, zanašajoč se na svojo vnanjost. Namesto resničnega ponosa bo zapazil nečimernost, namesto tehtnega govorjenja prazno besedičenje: skratka, cel kup stvari bo dobil, ki jih na vseh drugih spozna za slabe, na sebi jih pa opravičuje in morebiti na tihem še občuduje.

Tovariši, preden greste v javnost — in društveno delo je važno javno delo — napravite ta pregled samega sebe. Primerjajte svoje slabe in dobre lastnosti in ne imejte nič usmiljenja s seboj. Mrtve veje so za ogenj, rodovitne naj se razvijajo, rastejo in sad naj dajo.

Ko se odločiš za borbo v korist splošnosti, vržeš s sebe plašč prizanašanja sebi; drugih ne smeš soditi, toda sebi moraš biti najstrožji nadzornik. Ne trpi ničesar, kar je slabo. Ne popusti, dokler ne izženeš sleherne napake, ki ti jemlje vrednost. Tebe gledajo in za teboj hodijo drugi zato, ker te imajo za pametnejšega, plemenitejšega, sposobnejšega. Dolgo ne boš mogel delati videza, da si res tak. Prav kmalu razločijo resnico od po-

dobe in ko najdejo, da nisi pravi, te zavrnejo.

In velikokrat zaradi takih ljudi zavrnejo celo društvo, ves njegov smoter. Vendar društvo ni krivo, da si svoje majhnostne misli, nazore in želje skušal uveljaviti s pomočjo celote, kateri bi se ravno moral žrtvovati.

Najvišja univerza (visoka šola), katero so pred časom zgradili v Pittsburgu v Ameriki

Narod prej ali slej uvidi, kaj je globoko prepričanje in kaj mahedravo prilizovanje; kaj je mož in kaj verolomnež; kaj človek, ki povsod išče dobiček, pa kaj tisti, ki v prvi vrsti daje in prejema le, ker mu drugi od srca vračajo.

Tovariši, ko delate v društvu, delate za svoje izpopolnjevanje in istočasno za uspeh skupne misli; nihče naj ne bo strašljiv, nobeden naj ne dvomi, ali je za kaj sposoben. Vsak lahko nekaj stori, vsi skupaj pa mnogo.

Zato bodite od prvega do zadnjega pomočniki pri izgradnji in izvedbi naj-

manjšega društvenega načrta. Istočasno tudi glede sebe postavite cilje, ki jih morate v določenem času doseči. Napredek vas posameznikov se bo kazal v vaših društvih, napredek vaših društev pa v vas posameznikih.

Medsebojno vplivanje v dobrem naj bo minimalni program vsakega našega člana. Iz tega izvirajo napredek vsakega posameznika bo napredek celote in tako ne bo daleč čas, ko bomo z veseljem gledali nazaj na prvo leto minimalnih načrtov. Ti so izhodna točka za moččen in širok razmah kmetske misli.

Albin Podjavoršek:

Pod vaško lipo

XI. Naši grobovi

Zadnja nedelja v novembru je posvečena našim ljudem v tujini.

Mesec november je posvečen našim dragim rajnim. Prižigamo jim sveče na grobove ter molimo za njih mir in pokoj na onem svetu. Narava umira, list za listom pada z dreves, pogled v zamegleno prirodo je mrk, žalosten. In prav slučajno smo v naši domovini ravno v ta umiranju podobni mesec postavili tudi spomin na vse slovenske izseljence, ki kakor list za listom odpadajo od našega narodnega telesa, kopajoč si daleč v tujini grob, iz katerega nazaj v narod ni več povratka.

Dočim so izseljenci drugih narodov, ki so se bili, kakor naši ljudje, izselili iz rodne domovine za boljšim kosom kruha, razširili krog domovine ter postali v novih razmerah pionirji moči in sile svojega naroda, smo Slovenci v množstvu tujih ljudstev tonili in utonili. Narodna smrt nešteti slovenskih množic v daljni Ameriki ter po ostalih celinah, kamor je veter življenja trosil našo kri, pa ginjenje našega naroda v raznih evropskih zemljah nam ne pripoveduje ničesar drugega, kot zgodbo o propadanju našega telesa, neprestanem usihanju našega duha in o klavni odpornosti naše prirode, katera v večini slučajev niti čas ene generacije ne zahteva za popolno potučenje. Oče in mati morda še govorita slovensko besedo, sin in hči je ne znata spregovoriti in ne razumevata čudne govorice staršev, vnuk je že najglasnejši in najudarnejši avantgardist (prednji stražnik) za tujo silo, tuj jezik in tujega duha. Naša naj-

boljša, najdrznejša in najjačja kri je hranila skoraj vso Evropo, medtem ko je narod iz stoletja v stoletje gineval do najnovejšega in najstrašnejšega vprašanja našega časa, kakršnega je živo občutila pesnikova bolečina, sicer tudi zbog drugih razlogov:

O, kaj bo z vami, vi mejniki štirje,
Celovec, Maribor, Gorica, Trst!

(O. Župančič)

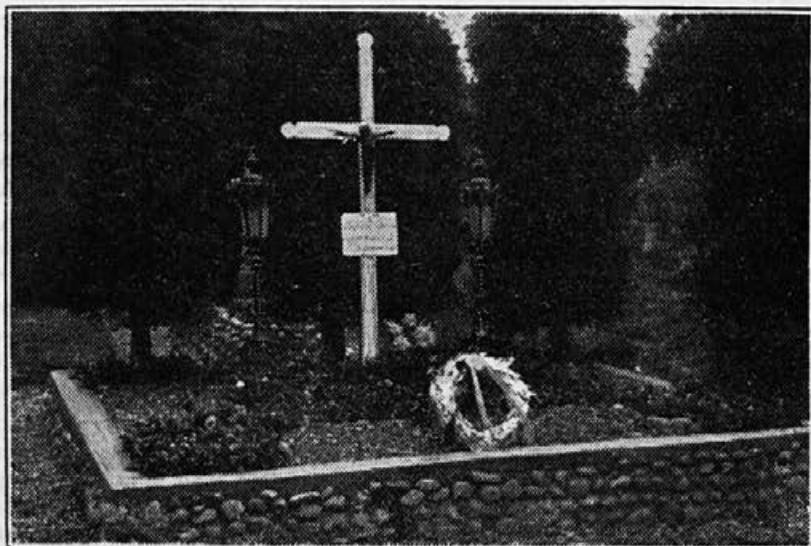
Daleč po svetu imamo Slovenci svoje grobove, ki se ne bodo nikoli več odprli, da nam vrnejo našega človeka. Kolikor grobov, toliko slovenskih boleti, ki pa nam naj ne dajo spati: Rešiti moramo našo kri, kolikor jo je še raztepeno po svetu! V dobi, ko se veliki narodi tepó za vsak svoj najmanjši drobec, raztepen po tujih zemljah, bodi tudi naša potreba, da posvetimo našim izseljencem po vsej domovini in našemu narodu za mejami vso potrebno skrb: vsak naš človek, kjerkoli je v svetu, naj čuti, da stoji za njim strnjena sila domovine, ki naj vcepi v slehernega živo zavest uda močnega in zdravega naroda, da bo čutil v srcu klic slovenskega pesnika-buditelja:

Mi nočemo umreti,
mi hočemo živeti!

(Anton Aškerc)

Naši grobovi naj nam bodo glasen opomin v boljše in lepše življenje naroda:

Posvetimo vse sile in moči slehernemu našemu izseljencu in našemu človeku za mejami: vsakdo naj čuti, da ne stoji v življenju sam, temveč da ga čuva močna Jugoslavija in da je on njen ud, kri njene krvi v tujini. (Sledi konec)

Slovenci v številkah

V mejah jugoslovanske države živi le 1.200.000 Slovencev. V Italiji jih imamo 600 tisoč, v Nemčiji (na Koroškem in v Westfaliji) 170.000, na Madžarskem 10.000, v Franciji 40.000, v Belgiji 6000, na Holandskem 3000, v USA (Zedinjene države Severne Amerike) 300.000, v Kanadi 2000, v Južni Ameriki (Brazilija, Argentinija, Čile itd.) 40.000, v Afriki (predvsem v Egiptu) 8000, v Aziji 1200, v Avstraliji 700, v Španiji 7000, v SSSR (Sovjetska Rusija) 600. Drugod po svetu pa živi še najmanj 1000 Slovencev.

Kaj nam povedo te številke? — Vseh skupaj nas je približno 2.500.000; od teh nas živi v domovini, t. j. v Jugoslaviji le 1.200.000 torej niti polovica ne. Največ Slo-

vencev je odtrganih od domovine, ker je nas krivična delitev zemlje doma razsekala na tri velike kose in sta dva ostala pod oblastjo tujca. Drugo je izseljevanje. Premalo zemlje ima domovina, premalo kruha rode polja na domači zemlji in premalo je industrije, ki bi mogla preživljati slovenskega delavca.

Ne pozabimo nikdar, da živi velik del sinov in hčera slovenskega naroda v tujini; mislimo nanje, skrbimo zanje, da se ta del ne bo izgubil v morju tujih narodov. Globoka narodna zavest doma, bo prešinila tudi naše brate in sestre zunaj mej naše države, da bodo ostali Slovenci in čutili, čeprav daleč od nas, z nami eno.

Ivan Nemeč:

Skrb za starost

V zadnji številki »Grude« sem prikazal težko stanje prevžitkarjev na našem podeželju, ki bi naj sprožilo nadaljnje delo najvažnejšega socialnega vprašanja naše vasi. Sploh mora v bližnji bodočnosti nastopiti temeljita izprememba, da bi se otrsli največje narodne sramote! Starostna zaščita obsega vse ljudi, ki je do sedaj niso uživali; v prvi vrsti se morajo upoštevati prevžitkarji, potem poljski delavci, gospodarski pomoč-

niki in pomočnice ter vsi ostali delavci, ki so v ozki zvezi s kmetijskim delom. Naša skrb mora biti: *vsem starostno zavarovanje!* Lahko je to reči ali težje izpeljati! Kljub temu mora veljati pravilo, da se s trdno voljo vse napravi; zato moramo z vero vase, za vsako ceno izvojevati našim onemoglim trpinom samo njihovo pravico. Vsi vemo, da je zemlja samo zato ustvarjena, da jo človek rahlja, črpa iz nje njene sadove zaradi kru-

ha človeštva. Zemlja pa zahteva za svoje darove neko posebno ljubezen, ki jo dobi samo od tistega človeka, ki z dneva v dan živi na njej in tudi edini za njo iskreno umrē. Priroden zakon, ki ga tako mogočno zahteva zemlja sama, pravi: Edino sinovi zemljē naj delē moje dobre tistim, ki nimajo z njo nobene povezanosti. Takšen je naraven zakon od Boga, ki ga moramo izpolniti.

Kako bomo izvedli zapoved narave? Enostavno — vso zemljo, ki je danes ne obdeluje krepka kmetova roka, posvetimo našim prevžitarjem, da se bo dal ustvariti starostni sklad. Obsežni gozdovi naj pridejo v državno last, ves izkupiček iz teh gozdov naj gre v starostni sklad za zavarovanje starih ljudi podeljelja. Razen tega važnega fonda bodo imeli kmetje in vsi drugi ljudje tudi ceneni gradbeni les ter kurjavo, tako, da se bo pravičnost razširila povsod, kjer prebivajo duševno krepki ljudje! Agrarna reforma se naj torej že po stari zahtevi izvede v takšni obliki, da se bo ohranila neokrnjenost gozdov in da bodo dohodki teh gozdov pripadli pravičnemu namenu.

Drugo primerno sredstvo za izpopolnitev starostnega sklada bi bil redni letni prispevek kmetškega gospodarja in gospodarskega pomočnika, ki bi se plačeval po denarni zmožnosti ali še boljše, zaradi enotnosti zavarovanja v določeni višini. Vsi dohodki, ki izvirajo iz raznih policijskih prestopkov, naj grede v korist starostnega sklada. Mesta pobirajo visoke užitnine, ki večkrat presegajo mejo pravičnosti; naj torej tudi mitnina pripomre temu namenu, saj je to izkupiček kmetških žuljev. Prestopki kmetijskih zakonov oziroma po njih izrečene kazni spadajo tudi v omenjeni sklad. Veliko bi se dalo še naštetih pripomočkov in virov za oživljenje takšnega zavarovanja, glavno pa je pri tem, da se pokaže pot in smer, kako je treba pomagati starim ljudem.

Tako bi se zbralo dovolj sredstev, ki bi v celoti zadostovali za izvršitev te naloge. Upoštevati moramo, da bi se naš kmetški človek zadovoljil s skromno oskrbnino 200—300 din mesečno, mor-

dá tudi manj; storili bi pa tako ogromno in veličastno delo — saj bi iz naše zemlje izginili berači — največja sramota dvajsetega stoletja, ki nam je do danes napravila že toliko gorjá! — V prihodnosti bodi naša iskrena in edina dolžnost, da uredimo največje delo svojemu rodu!

Iz naših vasi morajo izginiti živalski hlevi kot ljudska prenočišča. Prevžitkar vendar ostane človek tudi po prepisu posestva na sina; onemogel gospodarski pomočnik in pomočnica morata tudi v starih letih živeti. Za večne čase rešimo »hlapce Jerneje«, dostojanstvo človekovo zavladaj in sej kulturo zdravega naroda. Ako tega ne storimo — nismo vredni človeškega imena!

Razlaga tujih besed

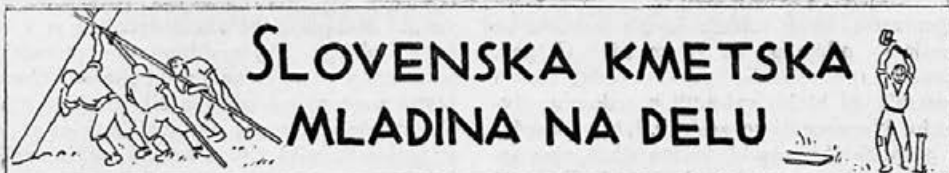
● **Konfinirati** pomeni omejiti koga na določen kraj, kjer se sme gibati. Konfinirance imajo danes po raznih taboriščih radi raznih političnih prestopkov in nasprotstev z dotičnim režimom.

● **Konstituanta** ali ustavodajna skupščina, ki sprejema osnovne zakone v državi. Konstitutanta oziroma poslance za konstituanto voli narod s splošno volilno pravico. Sedaj bomo imeli volitve v delovno skupščino ali parlament, ki ga razni slovanski narodi različno nazivajo. Bolgari mu pravijo sobranje, Poljaki sejm.

● **Fiasko**, neuspeh, polom, propad. Večkrat slišimo in čitamo po časopisih o fijaskih tega ali onega politika, vlade alj tudi trgovine. Fijasko se torej lahko doživi v vsem življenju, zlasti pa ga doživljajo tisti ljudje, ki niso v svojem delu dosledni in večkrat menjujejo svoje prepričanje.

● **Finance**, državni dohodki, državno denarno gospodarstvo, denarno stanje. Govorimo večkrat o slabem ali tudi o dobrem finančnem stanju, kar se lahko nanaša na društvo, občino, banovino in državo, kakor tudi na posameznika. Po urejenem finančnem stanju se ceni moč države in gospodarska odpornost naroda.

● **Figura** je kip ali tudi obraz, postava. Imamo zelo različne figure, ki včasih res pomenijo samo kip — hladen kamen, ko bi morali biti najbolj na mestu. Pogosto se sliši: To je samo figura, voditelj je drugi. V življenju srečamo danes zelo mnogo živih figur.

Naš delovni načrt*

Ni dovolj, če vsakoletne delovne načrte na široko razvlačujemo na papirju, ampak je dolžnost vsakršnega človeškega bitja, če že načrt napravi, da ga tudi izvede. Ko sem sestavljal pričujoče poročilo, sem imel pred očmi »Delovni načrt«, ki so ga prejela vsa naša društva radi svojega prosvetnega delovanja. Zelo obsežen je ta načrt, tako obsežen, da ga v celoti itak ni mogoče izvesti. Ta delovni načrt tudi ni namenjen za enoletno izvedbo, ampak je ogrodje, iz katerega naj se sestavljajo letni društveni delovni načrti. V tej zvezi naj omenim, da to-le moje poročilo služi nekako za izpopolnitev vsem znanega »Delovnega načrta«, v glavnem pa za objasnitev nekaterih vprašanj, na katerih sloni vse delovanje našega prosvetnega programa. Po vrstnem redu so naštetih v načrtu vsi tečajji, predavanja, izleti, strokovnokmetijska izobrazba, omenjeni pa so tudi v kratkih besedah načini izvedbe poedinih prosvetnih točk. Kot dodatek in posebna izpopolnitev delovnega načrta pa predstavljajo tri točke, in sicer: Poživitev mrtvih gospodarskih organizacij, ustanavljanje novih organizacij in zavarovanje kmetijskih pridelkov ali kmetjska samopomoč.

1. Rekel sem, da so v načrtu naštetih vsi slučajji našega prosvetnega udejstvovanja, ki pa se naj redno zaključujejo s posebnimi

* Prinašamo v izvlačku referat tajnika Zveze tov. Ivana Nemca, ki ga je podal na 14. rednem občnem zboru Zveze 16. oktobra l. 1938. v Celju.

večeri ali popoldnevi. Povdarjam, da bi se ti debatni večeri prirejali tudi mimo predavanj kadarkoli se ponudi prosti čas, zlasti v prihodnjih zimskih mesecih. Debata pomeni »čudež« v ljudski prosveti, zato jo moramo res upoštevati vselej in ob vsaki priložnosti. Naj s primerom vsaj nekoliko prikažem značaj debate! Še poprej naj povdarim, da je v debatnem večeru potrebno govoriti le o enem predmetu; karkoli vzamemo za snov debate, mora nositi en naslov. Po društvenem načrtu ima n. pr. društvo v Dolgi vasi v četrtek debatni večer; predmet debate je »sladkor« (n. pr. nekateri od članov bodo vedeli, da se sladkor izdeluje iz sladkorne pese, sladkorne trske, da se nahaja v najrazličnejšem sadju in rastlinah. Drugi bodo zopet vedeli, da je za izdelavo sladkorja potrebna predelava sirovine, v tem slučaju sladkorne pese v posebnih sladkornih tovarnah, kjer se sladkorna pesa zreže v rezance, kvasi v za to posebnih pripravah, sok sladkorne pese čisti s kostnim ogljem, dokler ne pride do kristalizacije bodisi v obliki kristalov ali strjeni obliki (kamen, kocke). Na ta način prehaja znanje poedinca v znanje vseh in znanje vseh v posameznika. Po tej metodi samovzgoje bomo morali v prihodnosti graditi ves preporod vasi. Z ozirom na to razlago vidimo, v čem je gonilna sila samizobrazbe, ki se po urejenem načrtu lahko stopnjuje do takšnih višin, ki bodo res v ponos našemu kmetško-mladinskemu pokretu.

2. Kot druga važna izpopolnitev »Delovnega načrta«, ki naj pride v vsaki društveni

Ko narava spi — delo v naših društvih oživi!

delovni načrt, je poživljenje gospodarskih organizacij, ki v tolikih krajih spe mirno spanje — nihče pa ne ve za nje? O, pač, poznamo jih, vendar se do sedaj nismo spomnili, da bi jih vzbudili k rednemu življenju. Neprecenljive zasluge lahko dosežejo gospodarski odseki, ki marsikje niso izpolnili svoje povprečne dolžnosti. Tovariši in tovarišice! Spomnite se, da je od gospodarskega dviga odvisen tudi naš splošno prosvetni napredek. Življenje v mrtve kmetijske, sadjarske in vinarske podružnice; v živinorejska selekcijska in perutninarška društva; v gospodarske zadruge in posojilnice itd. Veliko teh organizacij spi, ker so stari delavci res ostareli, treba je novih moči, ki naj prevzamejo funkcije in ustvarjajo po programu dotične organizacije nove dobrine našemu kmetiskemu narodu.

3. Nadaljnje važno vprašanje je ustanavljanje novih kmetijskih organizacij, ki je v ozki zvezi s prejšnjimi. V krajih, kjer je organizacija res potrebna, pristopimo k ustanovitvi. Vse naše gospodarsko delo mora biti spočeto v takšni obliki in takšnih razmerah, da bo uspeh zagotovljen. Ničesar bolj klavarno ne vpliva na človeško duševnost kakor neuspehi. V bodoče ne smemo poznati neuspehov, ker potem ne bi bili več vredni sinovi svojega pokreta. Povsod pa naj velja pravilo: Ustvarjaj povsod, vendar ustvari tam, kjer je zagotovljen uspeh.

4. Pri izvajanju svojega kulturnega programa moramo paziti, da se napake preteklosti in napake drugih društvenarjev izbrišejo iz naše srede. Nikdar ne smemo pri društvenem delu postopati slepo, ampak vedno gledati na sposobnost članov in sicer na sposobnost vsakega posameznika. Kolikokrat se dogaja, da pri kakšnem tamburaškem zboru tolče bugarijo fant brez vsakršnega posluha; reklo se je — bugarijo bo že tolkel, glavno, da se nauči prijema. Drugod spet postavljajo igralca, ki nima nobenega smisla za igro in tako se vrstijo napake naprej. V primerih sem hotel reči, da naj bo pevec pač v pevskem zboru in ne pri igri in obratno. Sploh pa naj društvo napravlja takšen program, ki ga more do popolnosti izvesti.

5. Meddruštvene prireditve so sredstvo za medsebojno spoznavanje, ustvarjanje skupnih in enotnih pogledov na življenje in najboljša pot k enotnosti mladinskega pokreta. Enotnost vsega našega članstva se naj pokaže v enakosti mišljenja. Zato so te meddruštvene prireditve najboljšo sredstvo za dosego tega namena v vsaki organizaciji —

lastne in zavestne discipline, takšne prostovoljne discipline, ki zlomi vse, kar je v narodu bolnega. Te meddruštvene prireditve so zamišljene na ta način, da čim več članov javno nastopi od večih naših društev v obliki splošno kulturne akademije, kjer se vrstijo tamburaški zbori, kratke deklamacije, kratke igre, pevske točke z zborom ali posamezno (solo) z raznimi narodnimi pesmimi. Končno pa se naj ves takšen prireditveni zbor pojavi na odru kot celota bodisi s pesmijo, s kakšno sliko (skupino) iz naših borb za pravice ali kaj sličnega. Pri takšnih priložnostih se članstvo vežba javno nastopati; spoznamo pa tudi njihove duše, ki na ta način prejmejo neko duševno oporo in zaslombo; v svoji lastni organizaciji se čutijo močni! Meddruštvene prireditve pospešujejo tudi izlete. Članstvo marsikaj vidi in tako se jim nevede pomaga k dvigu prosvete. Fantje in dekleta se skoro morajo učiti tudi če se nočejo, radi prilik in razmer.

6. Z ozirom na vse pripombe in tolmačenje »Delovnega načrta«, moram opozoriti na največjo važnost društvenega delovanja: Društveni letni delovni načrt. Delovni načrt, ki so ga prejela društva ni torej načrt, ki ga društvo lahko v enem letu izvede, ampak samo program, iz katerega se društveni letni delovni načrt lahko sestavi. Vsako delo zahteva neko najmanjše merilo, ki pokaže sposobnost posameznika, ki naj le na tej podlagi sprejema za delo plačilo in pohvalo. Najmanj, kar mora vsako društvo po svojem letnem načrtu opraviti, je sledeče: 1 predavanje, 1 tekma, 1 poučni izlet in 1 igra. To je najmanj, ponovno poudarjam; mnoga naša društva pa so sposobna opraviti 4 kratno delo. Sedaj, ko se nahajamo pred zimo, naj torej vsako društvo napravi na prihodnji seji svoj letni najmanjši (s tujo besedo označeno: minimalni) načrt. Istočasno opozarjam, da naj vsako društvo vzame takšen grizljaj, ki ga res v celoti lahko prebavi brez škode za telo, v tem slučaju za društvo. Minimalni program se mora izvesti; večji program pa se sestavlja po možnosti iz moči društva. Važno je tudi, da mlada društva gojijo v prvi vrsti idejno stran prosvete, ker marsikateri član še ni v duši prepričan, za kaj je prav za prav član Društva kmetiskih fantov in deklet. Kdor bo idejo kmetikomladinskega pokreta spoznal v vsej veličini in obsegu, nikdar ne bo pozabil, da je njegova življenjska dolžnost storiti vse, kar njegovo telo in duša zmore. Vse za bodočnost potomcev in naroda! V tem znamenju vrežimo brazdo v leto 1939, od borbe do zmage, do miru brez grenkega trpljenja!

Živahen pričetek prosvetnega dela

PTUJ

Naše okrožje je imelo dne 13. novembra sejo in razpravljalo o važnih tekočih vprašanjih. Tov. predsednik Joško Tomažič je otvoril sejo, pozdravil udeležence in takoj prešel na dnevni red. Obširno se je razpravljalo o društvenih delovnih načrtih, o gospodarskem udejstvovanju mladine, o povzdigi združništva itd. Posebna pozornost se je tudi posvetila pozitivni gospodarskih organizacij in ustanovitvi novih potrebnih gospodarskih ustanov. V prihodnjem četrtletju bomo izvršili revizijo društev.

VRHNIKA

V petek 11. novembra smo se zbrali fantje in dekleta iz vrhniške okolice, da si ustvarimo novo ognjišče prosvete: Društvo kmetijskih fantov in deklet. Po obširnem poročilu tajnika Zveze tov. Ivana Nemca se je razvila debata in končno izvolilo pripravljalni odbor. Za predsednika pripravjalnega odbora je bil izvoljen tov. Andrej Verbič. — Vložili smo takoj pravila, da bi mogli že to zimo pričeti z delovanjem. Do sedaj je vpisanih 46 fantov in deklet.

ADRIJANCI

Dolgo smo pričakovali da se nam uresniči želja svobodno zadihati v krepki mladinski organizaciji. Zelja se nam je izpolnila, pravila so bila od oblasti potrjena in na severni meji je zrastle novo Društvo kmetijskih fantov in deklet. Za predsednika je bil izvoljen tov. Štefan Kerčmar, tajnik Karel Bočkovec, podpredsednica Lidija Luco, blagajnik Aleksander Kerčmar. Odborniki so: Štefan Lepoša, Ludvik Kardoš, Aleksander Simon, Marija Kovač, Sidonija Kovač, Gizela Pondelek, Franc Belec, Zoltan Ružič.

SREDNJA VAS

Pripravljamo ustanovitev Društva kmetijskih fantov in deklet. Do sedaj je pristopilo 29 članov. V prihodnjih dneh bomo sklicali ustanovni sestanek. Naše sosednje društvo v Češnjici, ki tako agilno deluje, nam daje vzpodbudo, da se tudi v naši vasi začne novo življenje. O končni ustanovitvi bomo poročali.

BOHINJSKA BISTRICA

Pred nekaj leti je pri nas že obstajalo Društvo kmetijskih fantov in deklet, ki pa ni takrat imelo zdravega temelja. Časi so se izpremenili, nova misel prihaja in tudi nas vzbuja k novemu življenju. V kratkem nameravamo ustanoviti Društvo kmetijskih fantov in deklet in upamo, da bodo tokrat ponosno zavihrali zeleni prapori. S trdno voljo vstajamo.

ŠT. PAVEL PRI PREBOLDU

Pripravljamo veliko dramatsko delo: »Veliko puntarijo«, od pisatelja Bratka Krefta. Zanimanje za prireditev je splošno in upamo, da se bomo lahko 26. in 27. novembra predstavili z dobro igro. Z dramo hočemo proslaviti tudi 90 letnico odprave tlake in počastiti spomin Matije Gubca. V prihodnjih dneh bomo sestavili društveni delovni načrt, da bomo res lahko sistematično obdelali vse točke kmetijske prosvete.

Poroke v naših vrstah

VOJNIK

V Vojniku se je poročil tov. Franc Ravnak, predsednik Društva kmetijskih fantov in deklet, s tovarišico Emico Bratovškovo. Tov. Ravnak je bil ustanovitelj našega društva v Vojniku in ima velike zasluge za kmetjsko-mladinsko gibanje v vojniškem okrožju. Kot vztrajnemu borcu za kmetjsko idejo želimo njemu in njegovi življenjski družici v zakonskem stanu obilo sreče! — Upamo, da nam bosta vedno tovariško, naklonjena!

ŠKOFJA VAS

Pred kratkim se je poročil tov. Ivan Vidmar s tovarišico Kristo Rošerjevo, blagajničarko tukajšnjega Društva kmetijskih fantov in deklet. Oba sta se marljivo udejevala v naših vrstah in ju bomo težko pogrešali. Želimo jima vso zakonsko srečo in pričakujemo od njiju nadaljnega sodelovanja za našo stvar!

Poljedelski stroji
Zahtevajte

KREMŽAR

Št. Vid nad Ljubljano
ponudbe!

Bilo je nekaj čudnega v tem: dokler je bil Žumer gospodar, dokler je imel v sebi zavest, da je kmet, da je kralj prostrani kmetiji, kjer je le redkokdaj stopil na mejo svojega posestva, in dokler je vse potekalo po njegovih načrtih in po njegovi volji, je bil krepak in samozavesten. Ko je predal vse iz rok, ko je ostal kakor samotna jelka, ki ji je vihar oklestil veje, tedaj se je nenadoma počutil ostarelega, bolehnega in brez prave volje. To je bilo res čudno. Ne samo, da se ni brigal za potek stvari na tej veliki kmetiji, ki je bila nekoč njegova, ne samo, da se več ni bal za ničesar, nasprotno, kakor bi v njem ždela tiha želja: vse naj bi potekalo narobe, samo zato, da bi ga prišli prositi za svet, da bi ga morda celo poprosili, naj on vlada dalje in gospodari po svoji volji. To je bil znak visoke starosti in nepravilnega mišljenja, ki je bilo v opreki z nekdanjim. Bog pa, ki je vladal visoko na nebu in v katerega je slejkoprej enako veroval, ta Bog ni hotel spremeniti svojih načrtov tako, da bi ustregel kmetu. Slejkoprej je pošiljal dež in sonce, roso in veter, zimo, pomlad, poletje in jesen, vse kakor nekoč. Blagoslavljal je polja, kakor jih je blagoslavljal od pamtiveka, in včasih je poslal kakšno nesrečo, bodisi da bi opomnil svoje otroke na zemlji, bodisi da bi jih kaznoval. Če pa je nekoč kmet stal ves poklapan, kadar se je Bog na nebu razsrdil nanj, je zdaj ob enakih nesrečah bil ves hladen in miren.

Toda nikdar se ni zgodilo, da bi se spuščal s sinom v borbo. Zgodilo se je, da sta se kmetica in snaha sprli. Ob tem sporu sta ostala hladna i kmet i njegov sin. Obrnila sta se vsak v svojo stran in se nista spuščala v zadevo. Sama sta pa ohranila nekako prijateljstvo, čeprav več drug drugega nista potrebovala. Oče ni klical sina k sebi in sin ni potreboval očeta. Dobro se je kmet zavedal, da je

predal svoje posestvo, kar znači, da nima več nikakih pravic, komaj da lahko reče: To je bilo nekoč moje. Toda »nekoč« je pomenilo nekaj, kar je podobno pravljicam. In čudno je bilo: pravljica o tem »nekoč«, je bila docela podobna onim o vilah, škrtatih in vseh mogočih bitjih, ki jih ni.

Ko je že s te strani motril življenje, se mu je začelo razodevati, da nekoč vendar ni vsega prav ukrenil. Ko so odnosi med njim in sinom postali hladni, toliko da ne sovražni, tedaj je začel razmišljati o Hedviki in o Francu. Nenadoma se mu je razodelo, — pa najsi je bilo to prav ali napak —, da v vsem vendar ni pravilno postopal. Začel si je domišljati, da bi bil Franc vse drugačen gospodar kakor je Ivan. Franc je bil vedno odkrit, ničesar ni tajil in se ni nikdar bal. Zato je zdaj bil docela prepričan: če bi tu gospodaril Franc, tedaj mu ne bi trebalo predati svoje kmetije, ne bi mu bilo potrebno odreči se življenju. S sinom bi skupaj gospodarila. Franc je bil sposoben, da bi tako ravnal.

Vse drugačna pa se mu je zdaj razodela Hedvika. Že nekdam je imel z njo svoje veselje. Na kmetiji niso imeli nikdar žensk, to je: otrok ženskega spola tu niso imeli. Kmet ni imel sestre, še brata ni imel. Tudi njegov oče ni imel sestre. Prvič se je torej zgodilo, da se je rodila v hiši ženska. To je bila tista posebna radost, ki je prevzela nekoč kmeta. Dekle v hiši je imelo tolik pomen, kakor cvetka na travniku. Zato so najprej bili z njo preprijazni. Niti ji niso dopuščali, da bi se mnogo pritegnila pri delu. Če je človek samo pomislil nazaj: koliko lepih ur je napravila s svojo navzočnostjo v hiši. Pa tudi kasneje: z dekletom so bili vsi drugačni kakor s fanti. Mlada ženska je pomenila v hiši vedrost.

Potem je prišla tista nesrečna ljubezen. O ljubezni je imel kmet še zdaj svo-

je strogo, odklanjajoče mnenje. Še vedno se ni mogel sprijazniti s to stvarjo. Morda je bilo krivo tudi to, ker je dekle živelo v svetu, ne da bi se mu kdaj prikazalo in ga česa poprosilo.

Toda v svoji samoti je začel dojemati, da je vendar v tem svojevrstna velika sila: ni se mu posrečilo, da bi bil uničil ljubezen. Videz je bil, da otroka živita, nemara celo srečna in zadovoljna.

Kaj potem to pomeni? Ali ljubezen vendar ni zgolj pravljica? Kaj je v življenju važno in pomembno?

Čutil je, kako postaja čedalje bolj negotov v vsem, kar zadeva življenje samo. Prej ga ni mogla nobena stvar premakniti in spremeniti, da bi drugače gledal na življenje. Zato se mu je zdelo, da samo kmet lahko mirno in trdno gleda na življenje, ne da bi ga kakšna stvar vznemirjala. Dokler je bil sam kmet, je sicer še mislil na Hedviko, toda vse drugače. Jezilo ga je in koval je načrte, kako bo kaznoval svoja otroka. Zdaj se je začudo vse to spremenilo. Jeza se je v njem še kuhala, toda misli na kazni ni bilo več. Kakor bi dozorel in se povzpел do velikega razumevanja. In ko je že skušal razumeti življenje, tedaj je moral tudi odpustčati.

Nič čudnega ni bilo, da si je zaželel bližine prav tistih dveh otrok, ki ju je pognal od hiše. Čutil je, da ima z njima nekaj skupnega in bi se zdaj mnogo lažje razumeli kakor nekoč. Kakor otroka, je bil tudi sam odrezan od zemlje in to je značilo: životariti in se loviti za slehernimi malenkostmi, da bi človek tako opravičil svoje življenje in si vsaj malo dokazal, da je pomemben in potreben, čeprav je globoko v duši živelo, da je docela odveč.

Zato ni bilo tudi nič čudnega, da se je odločil — stopiti v dolino in poiskati Franca in Hedviko. Morda je bila v tem tudi želja: enkrat pred smrtjo videti tisti široki svet, katerega miku je kljuboval vse življenje in ga vedno zaničeval.

Te svoje misli ženi ni razodel. Vtaknil je v žep nekaj denarja, za vsak slučaj, in dejal ženi, da gre k sorodnikom v do-

In napatil se je v dolino . . .

lino. Ker je bil v njenih očeh poslednje čase nekam čudaški, mu ni branila.

Tako se je napatil kmet v dolino: zdaj nemara tik pred smrtjo, ko ni nikdar mislil na kaj podobnega. Ali so gore zgubile svoj pomen? Ali ga sinje nebo ni zadovoljevalo? Moral si je priznati: nikakih sprememb ni bilo tu gori. Življenje je potekalo v isti doslednosti in počasnosti, kakor nekdanj. Sin je gospodaril, ukazoval kakor nekoč kmet sam. Imel je že dva otroka, ki sta se že kotčila po vrtu med jablanami. Toda kmetovo srce je bilo nemirno; kakor bi hotel popraviti nekaj, kar je nekoč v nerazumevanju zagrešil. S torbo na hrbtu, kjer je nosil šunko, in opirajoč se na palico, je ubiral pot po klancu navzdol. Franca je našel kmalu: fant je delal v bližnjem rudniku; bil je oženjen.

Kmeta so posadili za mizo in ga komaj prisilili, da je odložil torbo in palico. Iz torbe je privlekel gnjat in jo podaril Francovi družini; trije otroci so se ozrli po šunki, gospodinja pa jo je odnesla v klet.

Kmet je sedel nemiren za mizo in komaj se je dotaknil pijače, s katero so mu postregli. Potem je ostal cela dva dni pri hiši. Igral se je z otroki in si govoril:

»Tudi to so moji vnuki.« Nekaj posebnega je bilo v tem. Pri obedu in pri večerji sta s Francem govorila o vseh stvareh. Izkazalo se je, da Franc ni nič jezen na svojega očeta. To je razorožilo kmeta, da tudi sam ni mogel ničesar očitati fantu.

Potem pa je moral le na pot. Obdaril je otroke z denarjem, in težko mu je bilo, ko je odhajal. Toda moral je dalje. Franc mu je povedal, kje v mestu najde Hedviko.

Odpeljal se je z vlakom. Gledal je skozi okno po gorati pokrajini. In obšlo ga je: povsod žive ljudje in so kolikor

toliko zadovoljni. Vse življenje se mu je zdaj razodevalo v drugačni luči, kakor ga je gledal doslej in za vse je skušal imeti svoje veliko razumevanje.

Ko pa se je vračal od Hedvike, je vodil s seboj štiriletno dekletce. Bila je Hedvikina hči, Slavka. Njegova raskava okorela roka je včasih obvisela na otrokovi glavici, na zlatih laseh.

Ko je stopil pred svojo hišo, je dejal otroku: »Zdaj smo pa doma.« Dvignil je roko in pokazal prostrani svet: »To je vse naše... bilo je nekoč,« je popravil, toda to ga ni nič motilo.

Žena se je začudeno ozrla po otroku. »Hedvikina je,« je pojasnil kmet, »in Slavka ji je ime.« Žena je nekaj zagodrnjala, toda kmet se je samo rahlo nasmehnul in gledal na zlate otrokove lase.

(Konec prihodnjic)

297

Blgarska zahar

V Bolgariji so leta 1924. osnovali zadržno sladkorno tovarno »Blgarska zahar«. Vstopilo je 37 članov in vplačalo 30.000 levov (lev je bolgarski denar). Danes ima ta tovarna 20.000 članov, 29 milijonov deležev, 40 milijonov rezerv in 57 milijonov vložnega denarja v obrat. Za komaj 7 let so dosegli 69 milijonov lastnega kapitala (1 lev je 0.40 din).

Pripomniti moramo, da je nova sladkor na tovarna znižala ceno sladkorju v vsej Bolgariji od 28 na 16 levov in dvignila ceno sladkorni pesi od 0.20 din na 0.55 din. Menda ni potrebna nobena nadaljnja pripomba, kaj pomeni zadržništvo pri pametnih ljudeh, zlasti pa zadržna industrija.

Zadržna zveza »Napred« v Bolgariji ima tudi svoje lastne tovarne, in sicer: mlinsko industrijo, ki predela 1250 vagonov žita, potem tovarno za luščenje riža v Pazardžiku, ki predela 150 vagonov domačega riža; tovarna za konzerviranje rib in zelenjave je tako velika, da ribarji in vrtnarji ne dobavijo toliko sirovin, kolikor bi jih lahko tovarna predelala. Mlekarska industrija je predelala 30 ton kačkavalja (masten ovčji sir), 241 ton navadnega sira in 5 ton surovega masla.

Menda tudi tukaj ni potrebno pristaviti pripombe!

Nova Češkoslovaška

Češka

Po žrtvah, ki jih je utrpela bratska Češkoslovaška republika za ceno mira, prikazuje pričujoča slika novo državo. Črtano pomeni ozemlje, ki je bilo odstopljeno Nemčiji, Poljski in Madžarski. — Površina Češke se je zmanjšala od 52.000 km² na 35.752 km², Moravsko-Sleske od 26.800 km² na 17.169 km², Slovaške od 49.000 km² na 38.586 km². Podkarpatska Rusija se je zmanjšala od 12.200 km² na 10.620 km². Celokupna površina Češkoslovaške se je na ta način zmanjšala od 140.094 km² na 102.127 km² in ima okrog 10 milijonov prebivalcev. Od večjih mest in krajev so dobili Nemci Cheb, Chomutor, Karlove varý, Lutomeřice, Opavo in Znojmo. Meja teče tik velike vojne industrije v Plznu, tudi Brno in Olomouc sta danes čisto v bližini meje.

Slovaška,

ki se je po vojni zelo naglo razvijala, je na svojem narodnem telesu prav mnogo utrpela. Zgodovina nekaterih slovaških politikov je bila prav žalostna, saj so bili v času najhujše borbe zvezani z največjimi sovražniki države. To izdajstvo se je prav kmalu maščevalo, ker so Madžari dobili od Slovakov takšen grizljaj, kakršnega se niti sami niso nadejali. Čez 600.000 Slovakov in Podkarpatskih Rusov je prišlo pod madžarsko gospodstvo, ker jim svoboda v demokratični republiki ni bila draga. Dasi so Slovaki samo s pomočjo Čehov povzdignili gospodarstvo in prosveto dežele in prinesli popolnoma svoboden razvoj, vendar nekaterim ljudem to ni bilo po volji, ampak so hoteli po vsej sili, na pritiske tujih sil, škoditi svoji lastni državi. Rezultat tega delovanja se je videl v zadnjih dneh. Upamo, da bodo tudi Slovaki preboleli težke rane in zvesto služili skupni državi. Slovaki so sicer ravno tako v svojem jedru krepak narod, le žal, da so se našli tudi narodni izdajalci. Čas ozdravi vse, nova država začenja novo življenje, ki ji naj prinese močnega razmaha.

Karpatska Ukrajina

Ime samo pove, kje leži ta slovanska dežela, ki ima prav tako žalostno zgodovino kot naš narod. Podkarpatska Rusija se deli v gorati del, ki sestoji iz Vihoralskega gorovja in Gozdnih Karpatov. Južni del se nadaljuje v nižini, ki je zelo rodovitna in katere dobršen del so v zadnjem času dobili Madžari. Vazne reke so Ug, Latorca in Tisa, ki vse teko proti Ogrski nižini.

Po zadnjem ljudskem štetju leta 1930. je bilo v Podkarpatski Rusiji 450.000 Ukrajincev, 110.000 Madžarov, 91.250 Židov, 43.000 Čehov in Slovakov. Prebivalstvo se preživlja večinoma (90 %) s kmetijstvom, ki je po zaslugi Madžarov še danes zelo zupu-

Ministrski predsednik Č. S. R. general Sirovy. Poleg njega general Krejčí

*Slika
iz
Podkarpatske
Rusije*

popolnoma strla. Pismenost je med starejšimi ljudmi zelo redka, ker niso imeli priložnosti iti skozi šolo; mladina pa nepismenosti sploh ne pozna.

Borba za Podkarpatsko Rusijo še ni končana. Na eni strani Madžari, ki vpijejo o krivicah, hočejo za vsako ceno vso deželo zase; na drugi strani rinejo nož v hrbet izmučene dežele poljski bratje, ki jih slovanska nesloga še ni ničesar naučila. Bodočnost bo pokazala ali bo pravica zmagala ali se bo izdajstvo maščevalo!

Želimo, da bi v bratski republiki skoraj zopet videli voditelja v kulturi in napredku, ponosni smo bili na to, da ste se tako hlabro držali v borbi za svoje pravice. Pretekli meseci niso bili prijetni za naše severne brate, ker se jim je tujec globoko zaril v narodno telo, kar mu po nobeni pravici ni pripadalo. Prepričani smo, da bo naš bratski narod znal obnoviti novo državo; treba bo sicer mnogo naporov in truda ali Čehoslovaki tudi v težjih momentih niso klonili.

† Dr. Ante Trumbić

V petek zjutraj, dne 18. novembra t. l. je po dolgi boleznini umrl v Zagrebu dr. Ante Trumbić, prvi jugoslovanski zunanji minister.

Pokojnik se je rodil 17. maja 1864. v Splitu in je po končanem šolanju postal advokat. Ves čas se je vneto udeleževal v politiki in bil prvič izvoljen za poslanca l. 1895. Bil je odličen zagovornik hrvatskega naroda, za katerega je vodil borbo že pred vojno proti Madžarom. Med svetovno vojno je v inozemstvu načeloval Jugoslovanskemu odboru, kjer je vodil propagando za našo osvoboditev in za ustanovitev Jugoslavije. Prav tako je bil član jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci v Parizu in si tam pridobil velike zasluge, ker je vneto branil naše kraje pred tujim pohlepom.

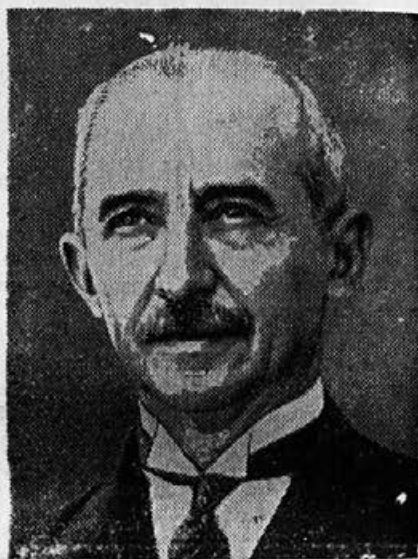
Politično je pripadal Hrvatski kmet-ski stranki (H. S. S.) in je imel pokojni Štefan Radić v njem odličnega in sposobnega sodelavca. V zadnjih letih pa je prav tako stal ob strani sedanjemu predsedniku HSS dr. Mačku. Za december-ske volitve je bil določen za kandidata

v Zagrebu na drž. listi dr. Mačka, kar pa je preprečila njegova bolezen in končno smrt.

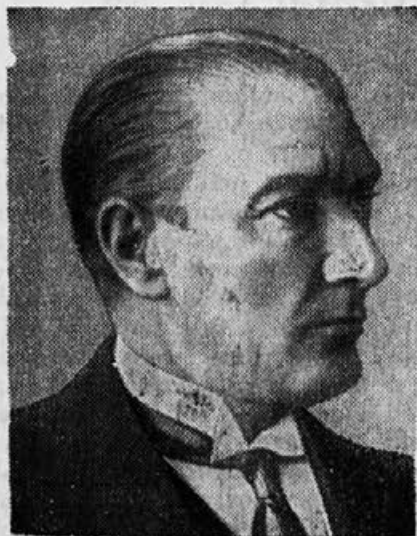
Jugoslavija in še posebej hrvatski narod pa je izgubil s pokojnikom enega svojih največjih sinov. Velikemu pokojniku ohranimo časten spomin!

† Kemal Atatürk

Med največje može sedanjega časa je brez dvoma spadal predsednik turške republike Kemal Atatürk. Ne čudimo se toliko organizacijskim sposobnostim Mussolinija in Hitlerja, ki sta svojim deželam prinesla marsikaj novega; občudovanja vredno pa je delo Kemala Atatürka, ki je zrušil zastarele običaje muslimanske vere in prinesel resnično pre-rojenje vsemu turškemu narodu. Poleg temeljitih družabnih reform je prinesel ženam popolno svobodo, ki je bila pred tem pravi suženj. Svoji domovini je pridobil velik ugled in jo napravil močno, da stopa danes orijental-ska — na bližnjem jugo-vzhodu ležeča država v skupino modernih držav. Vse te pridobitve je Turčija dobila od velikega sina, ki je s silno voljo in sposobnostjo v zadnjih 15 letih napravil več kot drugi v 200 le-

Novi predsednik turške republike general Ismet Ineni

Kemal Atatürk

tih. Poleg splošne povzdige kmetijstva, industrije, šolstva in drugega je zgradil tudi novo prestolnico Ankaro, kjer je pred tem bila pravcata pustinja. Prijateljskemu turškemu narodu je umrl največji človek vseh časov — Kemal Atatürk!

*

Cooperative Productive Review (Kupe-rejtiv proudaktiv rivju), list angleških delavskih zadrug pravi, da so stroški od producenta do tistega, ki kupi skoraj tako veliki kot polovica vrednosti blaga. Tako so na podlagi praktičnih izkušenj dognali, da za vsoto od 2.500.000 funtov šterlingov (en funt = 240 din) porabi zasebna trgovina 1.000.000 funtov za posredovanje. Če bi ta vsota šla v korist skupnosti, v korist združne ideje, razni posredovalci pa pljunili v roke in delali? Odgovorite sami!

Zanimivosti in Macedonije

Slučaj je nanesel, da sem se znašel med našimi Macedonci, kjer bom preživel nekaj časa. S tem mi bo dana priložnost, da se bom поблиže spoznal z njihovim življenjem, zlasti pa s kmetovanjem, ki se povsem razlikuje od našega.

Macedonija je najjužnejši del naše države in je njena zgodovina polna burnih dogodkov in skozi in skozi oblita s krvjo. Saj so se ti ljudje nahajali v vednih bojih, v katere jih je pognal krvoločni Turek in jih zaslužnil za sto- in stoletja. Vse to je imelo na to ljudstvo težke posledice, katere prenaša še danes in jih bo prenašalo še dolgo, dolgo let. Največ je trpelo njihovo gospodarstvo in tudi prosvetni in kulturni napredek. Kraji so ostali takšni kot so bili, ljudstvo brez šol in prave vzgoje. Prepuščeni so domala svoji usodi. Pokazali so se kot dobre vojake in so gotovo v tem oziru najbolj izvežbani. To jih je oviralo, da so v drugih ozirih zelo zaostali. Zlasti v kmetovanju so pravi nazadnjaki. Kmet živi v velikem pomanjkanju in revščini. Tu spozna človek vrednost izobraženega in na visoki gospodarski stopnji stoječega kmeta, ki je vsaki državi ponos in njen steber. Država pa ima le tedaj od njega korist, kadar doprinaša k skupnosti svoj delež. Tisti, ki ne zna obdelovati svoje zemlje in jo pusti največkrat praznovati, tudi ne more biti davkoplačevalec in ne odjemalec obrtniških in industrijskih izdelkov. Morda ni sam vsega kriv, ker so pač takšne razmere, vendar je po drugi strani le delen krivec, saj je popoln starokopitnež.

Moderne poljedelske orodja in stroje v našem smislu ne pozna. Zadovoljuje se še vedno z orodjem, kakršnega so pri nas uporabljali predniki pred 500 leti. Njegov plug, ki se sestoji iz lesenega droga in debelega klina, ki vrši nalogo lemeža, spada pač samo v muzej. Brane ne pozna in vlačí slabo prerito zemljo z vejami. Zemlja je drugače odlična, posebno v dolini reke Bregalnice. Če bi imeli Slovenci to zemljo, bi bili srečni ljudje. Ne bi nam bilo treba uva-

žati na tisoče vagonov žita vsako leto. V teh krajih je še vedno dovolj zemlje na razpolago za priseljence, ki prihajajo iz Srbije. Ta svet bo dal v bodočnosti še mnogo kruha in številni delavoljni ljudje bodo našli v teh krajih novo domovanje in nove viře za življenje. Morda se bo macedonski kmet največ naučil od teh priseljencev, ki bodo brez dvoma boljše gospodarili od njih.

Zdravstvu ne posveča Macedonec nikakršne pažnje in je za njega higijena neznana stvar. V splošnem stanuje tako, kakor so stanovali njegovi predniki pred tisoč leti. Živalske staje ne loči od človeškega stanovanja, zato imajo skupno prebivališče. Človek se kar zgrozi, kadar stopi v takšno bivališče, iz katerega se vali dim in prah ter vonj po gnoju. Spijo na prstenih tleh in sicer v slami. Morda se tudi v takšnih razmerah počuti končno srečnega in zadovoljnega. Kljub temu pa je takšno življenje strašno in dovolj žalostno za sedanjo dobo kulture in civilizacije.

Iz teh razlogov bi bilo nujno potrebno za te kraje več reda in izobrazbe. Potrebovali bi kulturna društva, ki bi vršila predavanja in bi vsaj mladino nekoliko vzgojila, če je že za starino vse zamujeno. Da bi se vsaj v mladi generaciji vzbudila zavest, ki bi jih privedla na pravo pot življenja.

Omenim še to, da je tudi macedonska žena, ki je drugače pridna in skrbna, zelo zanemarjena. Na snažnost ne polaga nobene pozornosti, kar se najbolj vidi pri otrocih in na njej sami. Narodna noša Macedonke je zanimiva. Zenske nosijo široka in živopisna krila in črne rute na glavi. Moški pa imajo domačo obleko, spleteno iz volne in z opankami na nogah. Ta svet je najbolj značilen ob raznih žeganjih, ki se po končani službi božji zavrti in pleše svoje macedonsko kolo. Godba pa sestoji iz velikega bobna in navadne pastirske piščalke.

Že iz tega je razvidno, da so med nami velike razlike in se človek iz naših krajev nikakor ne more vživeti v te čudne in zastarele razmere.

Vinogradniki! Prvovrstne cepljene trte in korenjake raznih vrst in podlag Vam nudí po najnižjih cenah

oblastveno dovoljena trsnica **LUDVIK MASTNAK**

Zahtevajte ponudbe in brezplačno navodilo za vzgojo!

DRAMLJE pri Celju

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Ponosne na svoj rod spoštujmo druge!

Pri minulih dogodkih smo spoznale, da je nastopil usoden čas, ko mali narodi nimajo več pravice sami odločati o svoji samostojnosti in svobodi. Ukloniti se morajo volji velikih držav, oziroma njihovim državnikom, ki pa pri tem zasledujejo le svoje koristi in ne koristi malih narodov.

Te države trgajo kos za kosom zemljo iz rok malim narodom, ki se ne morejo niti braniti, niti poklicati na pomoč res pravičnega sodnika, ki bi razsodil pravdo in ščitil šibkejšega.

Nekateri pa se ob teh dogodkih tolažijo: »Prav vseeno je, kje živiš, samo da živiš!« — Ali smo tudi mi takega mnenja, ko smo vendar same hčere majhnega naroda in nam nihče ne more res trajno zagotoviti svobode?

Priznati vendarle moramo, da samo svobodni narodi, ki živijo v lastni državi, uživajo sami sadove svojega dela in morejo graditi svojim potomcem lepšo prihodnost. Če pa si je njihovo zemljo osvojil grabežljivi sosed, bo delo vsega naroda le tujim v prid. V davnih časih so še napol divjaški narodi napadali slabotnejše sosedo, jih ropali in odpeljali v sužnost, ker jim je manjkalo delavcev. Prav tako in vselej iz istega vzroka kakor divjaki so napadali kasnejši narodi, ki so trdili o sebi, da so že postali bolj plemeniti in kulturni. Prav tako kakor v davnih časih, samo na še bolj zviti in zahrbtni način!

Ker so rabili delavce, so osvajačci izmozgljali do skrajnih mej telesne moči podjarmljenih, vrhu tega so se poniževali in žalili njihove duše. Vsiljevali so jim svoj jezik in kulturo, a preganjali vse, kar je bilo njihovega. Mladino so vzgajali v slepem sovraštvu do materinega jezika, ki je bil često še v domači hiši zasramovan. Zaslepljeni otroci so se sramovali lastnih staršev. Kadar pa si je »gospod« zaželel nove zemlje, so morali vsi zaslužnjeni narodi zanj v boj — pomagat, da še druge zadene ista žalostna usoda.

Mi smo že 1500 let tlačani tujcu. Ali se zavedamo, da smo bili ves ta čas le manjvredni hlapci, ki smo se morali brez pomislekov pokoriti, dočim so tujci gospodarili na vodilnih mestih? Ali se zavedamo, da so naše matere pretrpele prav take muke kakor žene vseh zaslužnjenih narodov, ko so jih celo lastni otroci zaničevali v svoji zaslepljenosti?

A danes, ko ves svet stremi za tem, da bi slabotne, ki se ne morejo braniti, čim bolj izkoristil in izmozgljal, bi bilo še hujše. Predvsem bi hotel tujec kmetu iztrgati zemljo; navijal bi davke in ko kmet ne bi mogel več vzdržati, bi se mu prijazno približal in mu rekel: »Prodaj mi zemljo, dobro ti bom plačal in ne bom te preganjal! Ti in tvoja družina lahko ostaneta pri meni za hlapce...« Kmet pa bi morebiti toliko časa mislil,

da je tujec dober človek, dokler ne bi začel vihteti biča nad njim in dokler ne bi opazil, da se posmehuje njegovi govorici, njegovim navadam, njegovim pesmim... Takrat šele bi spoznal svojo zmoto in uvidel, da v tujčevih očeh ni enakovreden človek.

Nam Slovencem je dolgotrajno hlapčevstvo zapustilo težke posledice. Ne samo, da se čestokrat ne zavedamo, da nas tujci ponižujejo, temveč se še sami ponižujemo pred njimi v upanju, da si bomo pridobili njihovo naklonjenost. S ponosom posnemamo njihove običaje in se sramujemo svojih. In to delamo celo sedaj, ko nismo v njihovi oblasti in ko nihče od nas tega ne zahteva. A tudi prisiliti nas nihče ne bi mogel k temu. Saj smo narod, prav tak, kakršni so vsi drugi narodi. Mi bi morali prisiliti druge, da nas spuščajo kot sebi enake. Majhni smo sicer po številu, a imamo svoj jezik, svojo kulturo, svojo zgodovino. 1500 let je že od takrat, ko smo izgubili prvič svojo svobodo in ko so nas tujci poskušali razbiti in uničiti. Razbili so nas res na štiri dele, uničili pa ne. Če se to ni zgodilo v dolgih 1500 letih, se nam ni treba bati bodočnosti! A v vsakem posameznem delu našega naroda bi morala živeti zavest, da smo sposobni, da samostojno in svobodno živimo, da nima nihče pravice gospodovati nad nami in trgati kos za kosom z našega telesa,

da pa tudi mi ne bomo nikdar smeli drugim narodom jemati svobode.

Kaj nam pomaga taka zavest, bo rekla marsikatera, ko pa bodo drugi naredili z nami, kar bodo hoteli. Res je danes tako na svetu, a res je tudi, da je narod, ki je izgubil vero vase, vero v svojo moč in svojo naravno pravico, da se sme brniti, že samega sebe obsodil na smrt. Nasprotno, žene in dekleta smo poklicane, da dvigamo pri ljudeh to zavest. Kot matere vzgajamo ali bomo še vzgajale novo pokolenje in nihče ne more tako uspešno vcepljati v mlada srca ponos in samozavest kot mati. Mnogi zelo izobraženi ljudje priznavajo, da je razvoj vsakega naroda odvisen od žen in mater. Če bomo same zavedne in ponosne na svoj rod, bodo tudi naši otroci taki.

Naša dolžnost je, da v še tako težkih časih ohranimo bodočemu rodu naše narodne svetinje: naše pesmi, našo nošo, običaje, navade, materinski jezik in pisano besedo. Naučimo pa svoje otroke spoštovati tudi svetinje drugih narodov! Če bi vse matere vsega sveta vzgajale svoje otroke v prepričanju, da imajo prav vsi narodi na svetu pravico do samostojnega življenja in da ne smemo jemati drugim svobode, če smo sami svobodni, če bi vse matere izpolnile to dolžnost, ne bi bilo na svetu niti osvajalcev, niti sužnjev in tlačanov.

REŠITELJ JETNIC

Kemal Atatürk, predsednik turške republike, ki je po vojni popolnoma prenovil svojo zastarelno in oslABLJENO državo, je sedaj umrl. Bil je eden redkih državnikov, ki je s svojimi reformami popolnoma izpremenil položaj turških žen.

Še pred 20 leti je bila bitje brez vsakih pravic. Ni smela obiskovati niti šole, niti javnih prireditev ali zabav, bila je nevedna in neizobražena in prava ujetnica svojega moža, ki se mu je morala slepo pokoravati. Pred vsemi drugimi je morala zakrivati svoj obraz s temno tančico in se zavijati v nerodno obleko. Nikdar se ni mogla svobodno gibati na prostem in zato je bilo tudi njeno zdravje zelo rahlo.

Danes imajo žene v Turčiji iste pravice kot moški. Opustiti so morale svojo nošo in sedaj prav nič ne zaostajajo za ženami dru-

gih evropskih držav. Vse deklice brez izjeme morajo sedaj obiskovati osnovno šolo. Potem imajo prost vstop v vse šole, tudi v najvišje, če jih le zanimajo, in v vse poklice. Mlade Turkinje se z navdušenjem poslužujejo svojih pravic in so se na vseh mestih pokazale kot sposobne delavke. Kemal Atatürk jim je dal tudi volilno pravico!

Kaj naj si mislimo o sebi pri pogledu na turške žene? Pred 20 leti so bile v svojem razvoju še daleč, daleč, za nami, danes pa nas že tako zelo prekašajo. Koliko smo pa me napredovale v zadnjih 20 letih? Res, Atatürk je živel v Turčiji in ne pri nas. Ne smemo pa misliti, da je šlo v Turčiji brez žrtev in brez sodelovanja žen samih. Z enakim trudom kakor v Turčiji pa bi tudi me lahko dosegle malo višjo stopnjo v svojem razvoju kakor jo v resnici imamo!

ŠIVANJE IN ROČNA DELA

Kaj bomo delale pozimi?

Bliža se čas, ko bomo lahko kaj spletle ali skvačkale zase, ali za ostale družinske člane. V posameznih številkah »Grude« smo objavili že več opisov, n. pr. kako delamo moški telovnik, ženski pulover ali kvačkano bluzo, pletene čevljičke za otroka ali otroško jopico in rokavice. Teh in podobnih opisov ne bomo še enkrat objavljali. Vse to boste našle v posameznih številkah, in sicer od oktobra lanskega leta do marca letošnjega leta in uporabile, če še niste.

Danes pa se boste lahko naučile dva nova vzorca za pletenje. Prvi je bolj prikladen za ženske puloverje, drugi za moške. Pri delu se ravnajte točno po lanskih opisih, le vzorec zamenjajte, ker je drugače delo preveč enolično.

Oba vzorca delajte le na pravi strani, narobe pa delajte, kjer so desne, desne, kjer pa leve, leve.

I. vzorec: 1. vrsta: 4 desne, 4 leve, do konca vrste;

2. vrsta: nad 1. desno v 1. vrsti naredimo 1 levo; sledijo 4 desne, 4 leve, do konca vrste;

3. vrsta: v začetku 2 levi; 4 desne, 4 leve, do konca;

4. vrsta v začetku 3 leve; 4 desne, 4 leve, do konca;

5. vrsta: v začetku 4 leve; 4 desne, 4 leve, do konca;

6. vrsta: v začetku 1 desna; 4 leve, 4 desne, do konca;

7. vrsta: v začetku 2 desni; 4 leve, 4 desne, do konca;

8. vrsta: v začetku 3 desne; 4 leve, 4 desne, do konca;

9. vrsta: je enaka 1. vrsti; 4 desne, 4 leve, do konca. Sedaj se vzorec začne ponavljati. Če leži vzorec pred nami, opazimo poševne proge iz 4 desnih in 4 levih, ki ležijo v smeri od desne spodaj proti levi zgoraj. Vzorec lahko tudi spremenimo tako, da so poševne proge širše ali ožje, če delamo izmenoma več ali manj desnih in levih. Z ozirom na to obsega ves vzorec tudi več ali manj vrst.

II. vzorec: 1 vrsta: 5 desnih, 1 leva, do konca vrste;

2.—8. vrsta: je enaka 1. vrsti;

9. vrsta: v začetku 2 desni, 1 leva; potem se 5 desnih, 1 leva ponavlja do konca vrste; leve v tej vrsti morajo biti točno nad srednjo desno v prejšnji vrsti.

10.—16. vrsta: je enaka 9. vrsti;

17. vrsta: je enaka 1. vrsti.

Tudi pri tem vzorcu lahko stebričke iz desnih petelj, ki jih loči leva petlja poljubno podaljšamo ali skrajšamo. Pri tem se število vrst 2.—8. in 10.—16., poveča ali pomajša.

Zadnja dela na vrtu

Endivija. Na vrtovih imamo še endivijo. Čim pozneje jo spravimo, tem boljše je. Spraviti moramo suho. Nepovezano endivijo izpulimo s korenino vred, odstranimo gnile liste in jo sadimo v suhe kleti precej tesno drugo poleg druge. Ob suhem vremenu moramo klet prezračiti. Solato moramo večkrat pregledati in odstraniti gnilobo.

Radič: Radič izkopljemo in ga presadimo v topel, temen prostor. Najboljše je v hlev. V zaboj nanosimo zemlje ali napravimo na praznem prostoru majhno gredico, kamor posadimo radič. Kmalu bo pognal liste, ki jih obrezujemo za solato. Večkrat ga moramo poškopiti z mlačno vodo. Čez čas, ko se te korenine izrabijo, jih odstranimo in posadimo druge, ki smo jih pustili na vrtu.

Petersilj: Nekaj ga pustimo zunaj, da ga bomo imeli zgodaj spomladi. Za zimsko uporabo ga nekaj presadimo v klet v malo vlažen pesek.

Pastinak: Spravimo ga kot korenje, lahko pa ga pustimo kar na vrtu.

Por: lahko pustimo čez zimo na svojem mestu, lahko ga pa presadimo v klet tesno drug poleg drugega.

Jeseni moramo prekopati ves prazen vrt. Zemljo pustimo kar v velikih grudah, da dobro premrzne in da se tudi v globini napije vlage.

ZA KUHINJO

Priporočljivo kosilo

Porova juha s krompirjem
Kvašena kuhana polenta.
Pastinakova prikuha.
Jabolčna pogača.

JUHA

Porova stebila osnaži, odreži liste in korenine tako, da ostane samo beli del. To zreži na tanka kolesca in jih vrzi na vročo mast. Malo poduši, potresi z moko, še malo popraži in zalij. Prideni na kocke zrezan krompir. Kuhaj do mehkega, osoli in popraj.

KVAŠENA KUHANA POLENTA

Naredi poljubno kvašeno testo (lahko tudi iz krušne moke). Ko je vzhajalo, oblikuj klobaso, ki jo rahlo zavij v čist, z moko potresen bel prtič. Pusti, da še enkrat izhaja, deni v slan krop in kuhaj pol ure. Kuhano zreži na koščke, zabeli z vročo zaseko ali ocvirki in jo daj na mizo.

PASTINAKOVA PRIKUHA

Pastinak očisti, olupi in zreži na tanke rezance ali kolesca. Deni ga v vročo mast. Malo ga poduši, potresi z moko in zalij, da dobiš srednje gosto prikuho. Dobro je tudi, če daš pol pastinaka, pol krompirja. Prikuho kuhaj do mehkega, osoli in popraj.

JABOLČNA POGAČA

Vzhajano kvašeno testo razvaljaj za pol prsta debelo. Položi ga v namazan pekač ali lončeno skledo. Testo potresi z naribanimi jabolki, polij malo z mlekom, ki si mu dodala žlico sladkorja in cimet. Čez lahko napraviš iz testenih trakov mrežo. Potreseno testo pusti vzhajati. Predno daš v peč, lahko poliješ pogačo s smetano, ki si ji primešala malo drobtin.

PRAKTIČNI NASVETI

● Galoš in snežk ne znaži s krtačo kot ostale čevlje, ker gumi razpoka. Pravilno jih očistiš, če jih takoj po uporabi umiješ

z gobo ali krpo v mlačni vodi. Pri tem moráš paziti, da jih znotraj ne zmočiš. Od časa do časa jih namaži z oljem ali glicerinom, da se lepo svetijo.

● **Obutev iz gumija sezuj takoj**, ko ni več nujno porebno, da jo imaš na nogi, ker je nezdrava. Gumi sploh ne propušča zraka tako kakor usnje ali obleka in noga se ne more zračiti. Zračenje pa je naši koži neobhodno potrebno. Gumijasta obutev lahko povzroči na nogah močne ozeblin, če jo imamo predolgo na sebi.

● **V mokre usjene čevlje natlači časopisnega papirja**. Papir vpija vlago in se čevlji tudi znotraj hitro osuše. Če so čevlji zelo premočeni, večkrat izmenjaj papir.

● **Mokrih čevljev ne čisti**. Najprej jih posuši, šele potem jih namaži.

● **Čevlje shranjuj na zračnem in suhem prostoru**. Omarico si lahko napraviš iz navadnega zaboja, ki ga obrneš tako, da je odprtina spredaj. V zaboju napni žice tako, da po 2 in 2 tvorita polico. Čevlje zloži tako, da na sprednji žici sloni podplat, za zadnjo pa je zatakajena peta. Zaboju, oziroma omarici za čevlje napravi spredaj primeren zastorček.

Beri, misli in sodi

Poraba železa v Nemčiji. Lansko leto je v Nemčiji obratovalo 57 visokih peči (topilnic za železo), letos se je število dvignilo na 162. Zadnjič smo poročali, da so se tudi železne ograje morale pretopiti, kar pa ni nič čudnega — topovi mnogo požrejo —

Zadružni izvoz jajc v Finski. Finska je prodala zadružnim potom 5.4 milijona kilogramov jajc. 96% blaga od zadružnikov in le 4% od prihrankov, ki niso v zadružništvu organizirani.

Jugoslavija je v letih 1926. do 1928. izvozila za 1 milijardo in nekaj sto milijonov jajc. Po letu 1930. se je izvoz stalno zniževal, dokler ni padel na 200 milijonov. Tudi tukaj vidimo, kaj pomeni zadružništvo pri pametnih ljudeh.

Bencin iz premoga. Iz jugoslovanskega rjavega premoga (lignita) bodo Nemci izdelovali bencin; poizkusi so pokazali dobre uspehe. Svet je res čudno zgrajen! Iz premoga bencin, iz mleka volno, iz sladkorja nitroglicerina (huda eksplozivna snov) itd. Kadar se človek poglobi in spozna nekaj kemije, razume, da to ni nič čudnega, ampak naraven proces, ki je bil nekaj časa človeškemu razumu prikrit, dokler se ni našel človek, ki je tajnost narave odkril.

X.

Joj, kako so se spogledala vsa tri dekleta, ko so se zopet sestala pred policijskim komisarjem v obmorskem mestu. S solzami v očeh je pripovedovala vsaka svojo zgodbo.

Policijski uradnik je poslušal in pisal. Preprosta, topla poštenost teh ubogih deklet ga je tako presunila, da mu je med pisanjem večkrat zastalo pero.

»Ali se vam je,« je vprašal vsako posebej, »med vožnjo že nemara zgodilo kaj hudega?«

Pri tem je vselej kakor v zadregi zakašljaj in pričel nato bodriti:

»Kar po pravici povejte. Saj ve niste ničesar krive, le kazni za one bo hujša.«

Dekleta so zardevala in odkimavala. Bog ve, kaj bi se bilo vse zgodilo, da na srečo ni posegla nesreča vmes. Anica, ki se je vozila v zadnjem avtomobilu, še zdaj podrhteva ob mislih na preživljeno grozoto. Zdaj pa zdaj se mrzlično strese in oči se ji orose v solzah. Tudi obe tovarišici si pogosto otirata solze.

»Boga zahvalite, dekleta, da se je tako srečno izteklo. Ako ne bi bila usoda posegla vmes, bi bile zdaj že kdo ve kje in brez usmiljenja vsakemu, še tako zavrnjenemu izmozgancu na prodaj.«

Dekleta se spogledujejo in ne morejo prav razumeti smisla uradnikovih besedi, ki se kakor očetovsko nasmehne:

»Skoraj bi vam zavidal iskreno preprostost, ko vidim, da niti prav ne veste, kaj sem vam hotel povedati. Toda svet je danes tak, da ne ceni nedolžne nevednosti, ampak jo hoče na vsak korak brezobzirno izkoristiti, jo pogaziti in stresti v svojo lastno naslodo.«

In resni mož je dekletom na dolgo in široko razlagal o pokvarjenosti ponosnih mest, ki so na zunaj sicer hrupna, vabljliva in mikavna, v svojih skritih globinah pa hranijo polno najgrše gnilobe. Zato mora biti človek z dežele, ki gre po svetu in pride v mesto, zlasti pa mlado kmetsko dekle dobro poučeno o vseh nevarnostih, ki preže nanjo na

vseh koncih in krajih. Samo tako dekleta se bo znalo pravočasno in uspešno braniti.

Počasi se je pričelo dekletom svitati in so jele pojmovati, kam jih je vede ali nevede hotela spraviti Grivarica. Le kako je mogla preprosta vaška ženska zaiti v tako družčino in na tako pretkan način nastavljati ostudne mreže? Ali je morda sama kdaj prehodila to blatno pot? Ali jo je pripeljalo do tega sovražstvo? Saj ji vendar dekleta nikoli niso storile nič posebno žalega. Zaradi malih vaških sporov in razprtij se menda vendar ni hotela tako strahovito maščevati? Kaj so vse tiste neznatne jeze in jezice v primeri z grozo, ki bi se bila kmalu vsa tri dekleta pogreznila vanjo in ostala tako vse življenje nesrečna!?

Po zadnjem zaslišanju in pouku je policijski komisar sam spremil dekleta v prostorno, čedno sobo in jim naročil, naj še malo počakajo. Odslej so lahko brez skrbi in jim ni treba misliti, da so zaprta. Vse je pripravljeno za njihov povratek domov, samo svojo obleko morajo še dobiti nazaj in iz oči v oči spoznati nekoliko pobliže imenitno gospodo, ki jih je hotela ugonobiti.

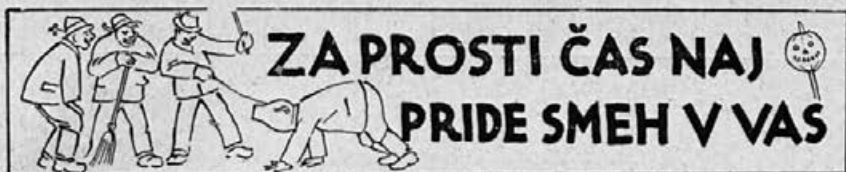
Dekleta so vsa zmedena in zbegana posedla za veliko okroglo mizo in so pričela kramljati. Skraja je bila beseda plaha in kakor tipajoča, ko pa je začelo zmagovati spoznanje, da se jim res ni bati nič več hudega, je mladost polagoma spet privabila smeh na zdrava ustna.

»Naj le počaka Grivarica,« se je jezila Mimka, »take ji bom naštela, ko pridem domov, da je še pes ne bo povohal!«

»Kdo bi si bil mislil: na božjo pot nas pelje, potem pa pride takole,« se še vedno čudi Manica.

»V lepa nebesa nas je hotela pah-niti!« se strese Anica. »Tista zver, ki se je hotela polastiti mene, je imela obraz kakor z brinjevim pepelom posut. In kako odurno so se temu nagnusnemu človeku svetile oči! Čisto kakor nagnit les ponoči —«

(Dalje in konec prihodnje)

ZA PROSTI ČAS NAJ PRIDE SMEH V VAS

VSEENO MU JE

Zdravnik (pijanec): Če boste kar naprej in naprej pili, ne boste dočakali starosti!

Pijanec: Saj je vseeno, gospod doktor, jaz želim, da ostanem vedno mlad!

IZDAJALSKI ČEVLJI

Gornjač je dolžan Dolnjaču lepo vsoto denarja. Dolnjač ga vsak mesec terja. Ko spet pride nekega dne, najde Gornjačeva vrata zaklenjena in na vratih listek: »Ni me doma.«

Dolnjač začne udrihati po vratih: »Odpri, saj vem, da si doma, ker imaš čevlje pred vratil!«

Gornjač pa se zadere za zaklenjenimi vrati: »Kaj misliš, da imam samo ene čevlje? Danes sem obul druge in šel ven, zato me ni doma!«

VSE SE VRTI

Ribničan se pelje na vozu v mesto. Pa ga sreča mestni fantè in si ga hoče privoščiti: »Oče, kolo se vrti!« zavpije.

»Tjebi se pa jazek!« se hitro odreže Ribničan in mirno vozi naprej.

NAJBOLJ ZNAN

V gostilni sede stari očanci in se pogovarjajo o vojski in generalih. Stari Kompè trdi, da je med ljudmi še zdaj najbolj znan slavni general Radecki. V tem stopi Ribničan. Pa se brž obrnejo nanj:

»Pa povejte kateri general je pa pri vas v Ribnici najbolj znan?«

»I, kateri, lejte nu, Franko je najbolj znan!«

»Kako to?« ga vprašujejo.

»Koku? Sej ga vsaka ribenška baba pozna, ker vsak dan Frankovo cikurje küha!«

DELODAJALEC

Sodnik vpraša obtoženca: »Kaj ste po poklicu?«

Obtoženec: »Delodajalec.«

Sodnik: »Kakšen delodajalec? Teh je več vrst, komu dajete delo?«

Obtoženec, (ki je bil prej že večkrat kaznovan): »Vam, gospod sodnik, ker drugače bi bili brez dela.«

TA PA ZNA

Nabiralka: Darujte, za zapuščene španske in kitajske otroke, gospod!

Gospod: Dajte mi mir! Sem pristaš odbora za nevmešavanje.

NIKOMUR NE PRIPADA

Gombač pride v pisarno k ravnatelju nekega urada, pa ga zavrne sluga »Oprostite, gospod ravnatelj danes ne sprejema strank.«

Gombač: »Mene lahko pustite, ne pripadam nobeni stranki!«

RIBNIŠKA

Ribničan pelje zelje v mesto naprodaj. Vrhu klanca se mu voz prevrne in zeljnate glave se zakotalijo po hribu navzdol na vse strani. Ribničan žalosten gleda, nato pa pravi sam pri sebi: Pa naj aden rjače, de nejma vsaka glava svojo pamet!

Največji slovenski denarni zavod

Mestna HRANILNICA LJUBLJANSKA

Lastne rezerve
nad Din 26.000.000.—

Vse vloge izplačljive brez omejitve!

Dovoljuje posojila proti
vknjižbi.

Za vse obveze hranilnice jamči

Mestna občina Ljubljanska

NAŠIM ODJEMALCEM! KUPITE SEDAJ ZIMA JE TU!

Sedaj smo sortirani

Sedaj imamo največje izbire

Sedaj Vas lahko postrežemo z največjo pazljivostjo

Ne čakajte navale - kupite sedaj!

Kupite zimsko obutev preje ko ozabete

Kupite copate za doma, kupite galče

Ohranili si boste zdravje, prihranili mnogo denarja

Naši sodniki so sposobni da Vas postrežejo strokovnjaško dobro in ceneno.

kakor Vas nihče in nikjer ne more postreči

29
7052-57
Visoke otroške domače copate izdelane iz volnenega duple s toplim suknjenim medpodplatom, usojenim podplatom in usojeno nisko peto. Stanejo samo Din 29.-

39
3762-68601
Za lula in ltrpaz otrokom najbolje služijo čevlji na vezavo iz črne krave s močnim podplatom. Oj valj. 31-34 Din 39.- od valj. 35-38 Din 49.-

49
28632-635
Praktične otroške značke za simbo in klavno vreme. Zapejajo se na zaponke.

49
2451-43682
Ti čevljiči iz mehkega usnja s toplo podlogo nudijo občudljivim otroškim nogam udobnost in toploto.

39
7026-34
Udobne tople in elegantne domače copate iz volnenega duple s usojenim podplatom in nisko peto.

39
78355-601
Elegantni čevlji iz lakirane gume s srednjo peto visoko do šankov. Lahko se zapenjajo s pomočjo patentnega gumba.

39
90355-69
Elegantni čevlji gumijasti čevlji s visoko peto, podloženi s toplo flanelo.

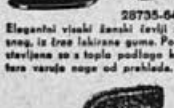
7
Mehke in tople otroke copate usojene, izdelane iz prerozodnega volnenega suknja s pajčolanom vzhod in peto. Stanejo samo Din 7.- 9.- 10.- 12.-

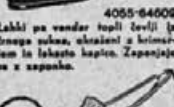
59
38675-631
Celogumijasti čevlji iz snega, s toplo flanelasto podlogo in usojeno peto. Ohranijo se s aluminijastimi obrabniki.

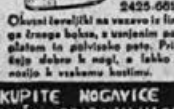
59
28735-643
Elegantni visoki čevlji iz snega, iz črne lakirane gume. Podstavljeno so s toplo podlogo katere varuje noge od prehlada.

79
4055-64609
Lahki pa vendar topli čevlji iz črne suhe, usojeni s krmečjem in lahko kopico. Zapejajo se s zaponko.

79
2425-66121
Obljeni čevljiči na vezavo iz črne krave, usojeni s usojenim podplatom in polvisoko peto. Prilegajo dobro k nogi, a lahko se nosijo k vsakemu kostumu.

5
Auto za

9
trke

99
2775-64513
Topli čevlji iz snega, usojeni s usojenim podplatom in polvisoko peto. Ohranijo se s krmečjem zapejajo se na gumb.

29
90157-660
Mehke galče potrebne vsakemu gospodu, ako želi varovati noge pred mrazom in vlago. Pajčlano so v pravejši toli podplati je pajčlano. Cena jim je nižja za Din 29.-

39
7017-42
Mehke tople in udobne domače copate iz volnenega duple, s usojenim podplatom in debelim suknjenim medpodplatom. Odključijo jih udobnost, toplota in niska cena. Stanejo samo Din 39.-

59
17777-671
"Kanada" visoki čevlji, izdelani iz mehke gume, s vitkim jarkom, močno podlogo in pajčlano na vrhu s posebnim slojem gume.

5
Mehki Merino lino stani Dedi vati vsakje čevlji

9
Mehki gumijasti čevlji s srednjimi visokimi podplatom s toplo podlogo. Zapravljajo, vzdržijo, močnim izvrajem in ustalijo kakovost pri priravnani deli v snegu in blatu. Ti čevlji jim bodo najboljši služili.

99
6127-64627
Elegantne in udobne mehke čevlje od črne, usojene oblike, s usojenim aluminijastim podplatom in usojeno peto.

129
3030-64721
Sledni, usojeni in elegantni izdelani čevlji izdelani iz dobrega črnega usnja s usojenim podplatom in usojeno peto. Spadajo v skupino naših najboljših čevljev "Nal pos" in stanejo samo Din 149.-

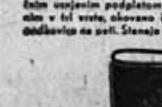
99
3967-64641
Čevlji za vsako priliko, udobne iz črne in svetlo usnje, izdelani iz črne krave s usojenim podplatom in gumijasto peto. Na cenovno usnje.

129
4767-67711
Terenci čevlji za izdancje, gospodov, namiziarov, gospodov, lovca in turistov. Izdelani so iz mehke krave s vitkim jarkom, s močnim usojenim podplatom usojenim v hi vneto, usojeno flanelo podloženo na peti. Stanejo Din 129.-

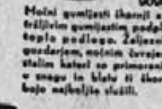
129
90607-699
Mehki gumijasti čevlji s srednjimi visokimi podplatom s toplo podlogo. Zapravljajo, vzdržijo, močnim izvrajem in ustalijo kakovost pri priravnani deli v snegu in blatu. Ti čevlji jim bodo najboljši služili.

129

129

129

KUPITE NOGAVICE V NAŠI PRODAJALNICI.
K VSAKEM PARU OBUJEV IMAMO ODGOVARAJOČE NOGAVICE

Količniki obuti ali izbrani kopice tople nogavice

MOŠKE:
Damon Din 7.-
Cellone Din 7.-
Vahingona Din 10.-

ŽENSKE:
Damon Din 8.-
Zeta Din 9.-
Flora Din 10.-
Vahingona Din 10.-

OTROŠKE:
Damon Din 4.- 5.- 6.- 7.-
Tigler Din 7.- 8.- 9.- 10.-
Mikro Din 7.- 8.- 10.-

Si obsegajo obutev kopice tople nogavice, izdelane iz najboljšega flanela in vata.

Bata